

SVERIGES EKONOMI

Statistiskt perspektiv

Innehåll:

Kraftfull återhämtning tredje kvartalet... sid 4

Coronapandemin har gjort ett dramatiskt avtryck på BNP-utvecklingen de senaste två kvartalen. Efter en historiskt stor nedgång under andra kvartalet vände ekonomin uppåt och hämtade in en stor del av tappet under det tredje kvartalet.

Svensk internationell konkurrenskraft under coronapandemin sid 9

Hur har utvecklingen under coronapandemin varit för de största exportbranscherna och hur har deras internationella konkurrenskraft påverkats?

Näringslivets krisbranscher..... sid 13

Under coronapandemin har utvecklingen inom olika branscher skilt sig åt kraftigt. Medan exempelvis verkstadsindustrin har återhämtat andra kvartalets betydande produktionsfall är det fortsatt flera tjänstebranscher som ligger kvar på mycket låga nivåer.

Två kast på arbetsmarknaden sid 17

Coronakrisen har slagit hårt mot vissa delar av arbetsmarknaden. Under finanskrisen var påverkan också stor, men det finns samtidigt skillnader mellan kriserna ur ett arbetsmarknads-perspektiv.

Innehåll

Sammanfattning.....	3
BNP	4
Tidigare fördjupningsartiklar	22

Fördjupningsartiklar

Svensk internationell konkurrenskraft under coronapandemin	9
Näringslivets krisbranscher.....	13
Tvåra kast på arbetsmarknaden	17

Förändringar i tidskriften 2021

Från och med januari 2021 kommer Sveriges ekonomi – statistiskt perspektiv att slås ihop med publikationen SCB-Indikatorer.

Det innebär att publicering av Sveriges ekonomi – statistiskt perspektiv kommer att ske månadsvis, i mitten av respektive månad. Första publicering blir den 19 januari 2021.

Den nya publikationen har fått en förbättrad layout och är tillgänglighetsanpassad för att fler ska kunna ta del av innehållet.

Det huvudsakliga målet med tidskriften är att ge en bild av läget i den svenska ekonomin med utgångspunkt i den ekonomiska statistiken. Detta kompletteras med fördjupningar inom olika områden. Fyra gånger per år görs ett längre nummer som till stor del liknar tidskriften i dess nuvarande form, med en fördjupning kring det senaste BNP-utfallet samt flera fördjupningsartiklar.

Sammanfattning

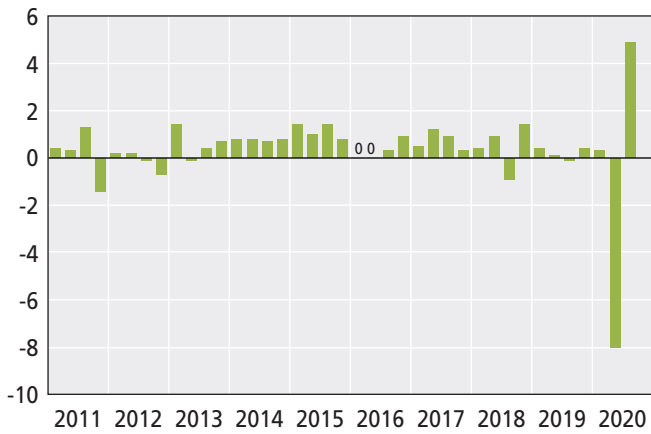
Kraftiga svängningar i ekonomin

Coronapandemin har gjort ett dramatiskt avtryck på BNP-utvecklingen de senaste två kvartalen. Efter en historiskt stor nedgång andra kvartalet vände ekonomin uppåt och hämtade in en stor del av tappet under det tredje kvartalet. Mest bidrog en ökad export och högre konsumtionsutgifter till BNP-tillväxten efter stora nedgångar kvartalet innan.

BNP ökade under tredje kvartalet med 4,9 procent i säsongrensade tal efter det historiskt stora raset på 8,0 procent kvartalet innan. Svängningarna under de två senaste kvartalen saknar motstycke i den svenska BNP-historien över de senaste 40 åren.

Bruttonationalprodukten (BNP)

Procentuell förändring från föregående kvartal.
Säsongrensade värden

Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. tredje kvartalet 2020

De flesta delar av ekonomin har visat ett liknande mönster med betydande nedgångar under andra kvartalet som följts av uppgångar under det tredje. Exporten har haft störst påverkan på BNP-utvecklingen under båda kvartalen. Efter andra kvartalets kraftiga ras kom en kraftig rekyll uppåt tredje kvartalet, när exporten ökade med 11,2 procent. Det var varuexporten, och då framför allt exporten av investeringsvaror, som bidrog klart mest till uppgången.

Hushållens konsumtion har i hög grad påverkats av coronapandemin. Efter en rekordstor nedgång under våren steg konsumtionen åter när smittspridningen minskade under sommaren och början av hösten och folks liv så smått började återgå till det mer normala. Svängningarna har varit särskilt stora för hotell- och restaurangutgifterna samt transportutgifterna.

Investeringarna har till skillnad från exporten och hushållskonsumtionen inte uppvisat några anmärkningsvärda utvecklingstal under pandemin. Tredje kvartalet ökade de fasta bruttoinvesteringarna med 2,4 procent efter en nedgång kvartalet innan. Ökade maskininvesteringar bidrog mest till uppgången.

Den offentliga konsumtionen steg också efter en svag utveckling kvartalet innan. Uppgången förklaras av högre utgifter inom regionerna och kommunerna, vilket bland annat beror på fler antal vårdtillfällen jämfört med kvartalet innan samt en minskad frånvaro i förskolan.

Detta nummer av Sveriges ekonomi – statistiskt perspektiv innehåller även tre fördjupande artiklar om coronapandemins effekter på Sveriges ekonomi och arbetsmarknad.

Svensk internationell konkurrenskraft under coronapandemin

Coronapandemin har till viss grad påverkat våra exportintensiva industribranschers internationella konkurrenskraft. Artikeln beskriver utvecklingen för några av Sveriges största exportprodukter och hur dessa har klarat sig på den internationella exportmarknaden hittills under krisen.

Näringslivets krisbranscher

Coronapandemin har haft en stor påverkan på näringslivet de senaste två kvartalen. Det är dock stora skillnader mellan olika branscher. Medan exempelvis verkstadsindustrin har återhämtat andra kvartalets kraftiga produktionsfall är det fortsatt flera tjänstebanscher som ligger kvar på mycket låga nivåer.

Tvåra kast på arbetsmarknaden

Coronakrisen har slagit hårt mot vissa delar av arbetsmarknaden. Under finanskrisen var påverkan också stor, men det finns samtidigt skillnader mellan kriserna ur ett arbetsmarknadsperspektiv. Den här artikeln belyser en del av dessa skillnader.

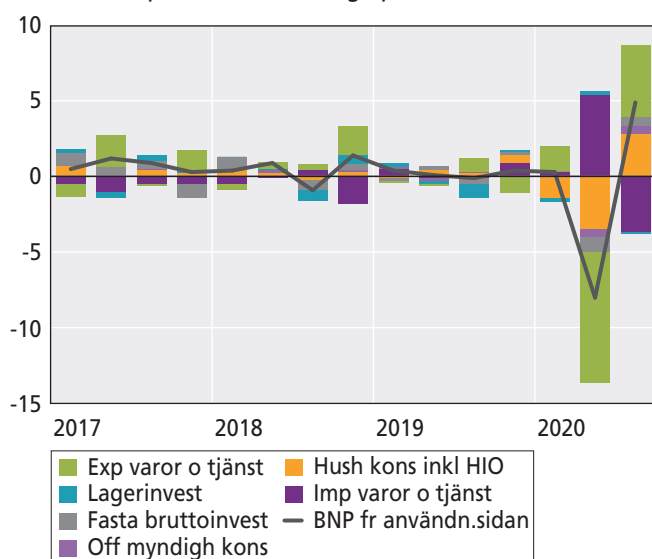
Kraftfull återhämtning tredje kvartalet

Efter en historiskt stor BNP-nedgång andra kvartalet vände ekonomin uppåt och hämtade in en stor del av tappet under det tredje kvartalet. Mest bidrog en ökad export och högre konsumtionsutgifter till BNP-tillväxten efter stora nedgångar kvartalet innan.

BNP ökade under tredje kvartalet med 4,9 procent i säsongrensade tal efter det historiskt stora raset på 8,0 procent kvartalet innan. Svängningarna under de två senaste kvartaleten saknar motstycke i den svenska BNP-historien över de senaste 40 åren.

Bidrag till BNP-tillväxten

Tillväxt i procent och bidrag i procentenheter

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. tredje kvartalet 2020

De flesta delar av ekonomin har visat ett liknande mönster med betydande nedgångar under andra kvartalet som följts av uppgångar under det tredje. Exporten har haft störst påverkan på BNP-utvecklingen under båda kvartaleten. Efter raset under andra kvartalet kom en kraftig rekyl uppåt tredje kvartalet.

Hushållens konsumtion har i hög grad påverkats av coronapandemin. Efter en rekordstor nedgång under våren steg konsumtionen åter när smittspridningen minskade under sommaren och början av hösten och folks liv så smått började återgå till det mer normala.

Investeringarna har till skillnad från exporten och hushållskonsumtionen inte uppvisat några anmärkningsvärda utvecklingstal under pandemin. Tredje kvartalet steg de fasta bruttoinvesteringarna efter en nedgång kvartalet innan. Ökade maskininvesteringar bidrog mest till uppgången.

Kraftig exportökning drog upp BNP-utvecklingen

Efter ett kraftigt fall i utrikeshandeln andra kvartalet vände både exporten och importen upp efterföljande kvartal. Tredje kvartalet ökade exporten enligt NR med hela 11,2 procent, säsongrensad och jämfört med kvartalet innan. Det gav ett positivt bidrag till BNP-utvecklingen på 4,8 procentenheter och exporten var därmed den del i försörjningsbalansen som bidrog klart mest till BNP-tillväxten. Importen steg med 9,2 procent och höll tillbaka BNP-utvecklingen med 3,7 procentenheter. Sammantaget blev nettobidraget från utrikeshandeln 1,1 procentenheter.

Stora upp- och nedgångar

De stora svängningarna i Sveriges utrikeshandel de senaste två kvartaleten är en effekt av den pågående coronapandemin. Andra kvartalet var det flera viktiga handelspartners som införde hårda restriktioner för att minska smittspridningen. Mer eller mindre nedstängda samhällen och stängda gränser ledde till att efterfrågan minskade kraftigt, men medförde även störningar i logistikkedjor, och såväl varuhandeln som tjänstehandeln föll markant. De historiskt stora uppgångarna tredje kvartalet innebar att både exporten och importen återhämtade mer än hälften av nedgångarna under andra kvartalet. Under finanskrisen påverkades också den svenska exporten kraftigt när handelsvolymerna rasade världen över. Det gällde särskilt varuexporten, där viktiga svenska exportbranscher inte minst fordonsindustrin, drabbades hårt. Fem kvartal i rad minskade exporten innan utvecklingen vände upp tredje kvartalet 2009. I slutet på 2011 var handelsvolymerna tillbaka på samma nivåer som innan finanskrisen.

Varuexporten bakom ökningen

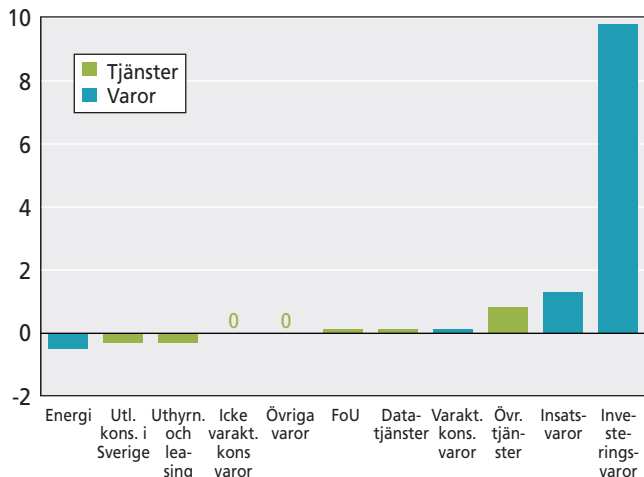
Det var framförallt exporten av varor som låg bakom exportökningen tredje kvartalet. Varuexporten ökade med 15,4 procent, säsongrensad och jämfört med kvartalet innan, och stod för hela 4,7 procentenheter till BNP-utvecklingen.

I nationalräkenskaperna (NR) sker säsongrensningen på en relativt grov nivå, där fördelningen sker enligt MIG (Main Industrial Groupings). Tredje kvartalet bidrog framförallt investeringsvarorna till exportuppgången. Denna varugrupp ökade med 43,3 procent jämfört med kvartalet innan. Det var den klart största procentuella ökningen bland de olika exportprodukterna och till följd av dess stora vikt blev bidraget till exportutvecklingen också betydande, se diagram nedan. Exempel på investeringsvaror är motorfordon, maskinutrustning och datorer. Exporten av dessa föll mycket kraftigt andra kvartalet men tredje kvartalet var nedgången återhämtad. Även exporten av insatsvaror, där bland annat trä och kemikalier som används i industriell produktion

ingår, bidrog till exportökningen tredje kvartalet. Insatsvarorna ökade med 5,3 procent jämfört med kvartalet innan. Inom varuexporten ökade de flesta produktgrupperna tredje kvartalet, dock inte exporten av energi som minskade för andra kvartalet i rad.

Bidrag i procentenheter till exportutfallet tredje kvartalet 2020

Säsongrensade värden, fasta priser, referensår 2019

Källa: Nationalräkenskaperna

Svag återhämtning för tjänsteexporten

Medan Sveriges varuexport ökade kraftigt tredje kvartalet var tjänsteexportens återhämtning betydligt mer återhållsam. Exporten av tjänster ökade med beskedliga 1,1 procent, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan. Den mer dämpade utvecklingen kan delvis förklaras av att en del av de restriktioner som införts för att minska smittspridningen har begränsat individers rörelsefrihet mellan länder, vilket vissa delar av tjänstehandeln är beroende av. Det märks inte minst på utländska besökares konsumtion i Sverige som fortsatte att minska under tredje kvartalet. Denna produktgrupp sjönk med 10,3 procent jämfört med kvartalet innan vilket höll tillbaka exportutvecklingen med 0,3 procentenheter, se diagram ovan. Lika stort negativt bidrag kom från exporten av uthyrning och leasing som noterade en nedgång på 8,7 procent jämfört med kvartalet innan. Här ingår bland annat försäljning av patent och licenser till utländska företag. På uppåtssidan ökade exporten av FoU, datatjänster och övriga tjänster där den sistnämnda stod för den procentuellt största uppgången på 4,4 procent. Det gav också det största positiva bidraget bland tjänsteslagen till den totala exportutvecklingen. Produktgruppen omfattar exempelvis förlagsverksamhet, transport-, huvudkontors-, arkitekt- och finansiella tjänster.

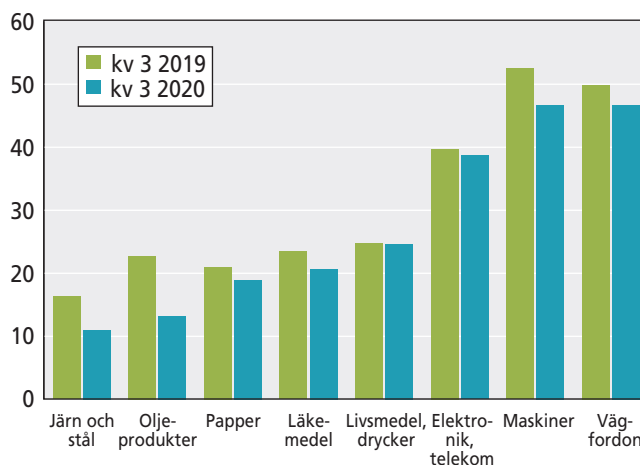
Ökad personbilsexport tredje kvartalet

I utrikeshandelsstatistiken¹ finns mer detaljerade exportuppgifter än i NR. Exporten av varor fördelas enligt SITC²:s varuområden. I diagrammet nedan redovisas Sveriges största exportprodukter för tredje kvartalet i år samt motsvarande kvartal 2019. Under en relativt lång tid har Sverige haft två varuområden som haft ett klart högre exportvärde än

övriga varugrupper, närmare bestämt maskiner och vägfordon. Under andra kvartalet minskade exporten kraftigt för båda dessa varuområden, men särskilt för vägfordonen vars exportvärde sjönk med hela 50 procent i årstakt. Det innebar att vägfordonen tillfälligt halkade ner till fjärde plats över Sveriges största exportprodukter. Tredje kvartalet var dock vägfordonen tillsammans med maskiner åter i topp och utgjorde vardera 14 procent av den totala varuexporten. Detta trots att exportvärdet för båda varuområdena var lägre än tredje kvartalet ifjol. Nedgången i årstakt var mindre än kvartalet innan, vilket ändå tyder på en viss återhämtning. Maskinexporten minskade med 11 procent i årstakt, medan vägfordonen noterade en nedgång på 6 procent. Det var last- och dragbilar, delar och tillbehör som bidrog till vägfordonens nedgång medan exportvärdet för personbilar ökade jämfört med tredje kvartalet ifjol. I volym, det vill säga i fasta priser, ökade däremot exporten av vägfordon och även här var det personbilarna som låg bakom uppgången.

Sveriges största exportprodukter

Enligt SITC varufördelning, miljarder kronor

Källa: Utrikeshandel med varor

Svag läkemedelsexport

En ytterligare förklaring till att vägfordonen återigen var en av de största exportprodukterna tredje kvartalet var den svaga utvecklingen för läkemedelsexporten. Efter en stark tillväxt under flera kvartal minskade exporten av läkemedel med 12 procent jämfört med tredje kvartalet ifjol, i löpande priser. Nedgången innebar att dess andel av Sveriges totala varuexport sjönk från 11 procent andra kvartalet till 6 procent tredje kvartalet. De i särklass största värdeminskningarna noterades dock för oljeprodukter respektive järn och stål.

¹ Det finns vissa skillnader mellan NR:s redovisning av utrikeshandeln och SCB:s utrikeshandelsstatistik. NR använder sig av definitionen ekonomiskt ägarskap för att definiera utrikeshandel medan utrikeshandelsstatistiken använder sig av gränspassage. Vidare inkluderar NR merchanting (d.v.s. den del av trepartshandel som innebär att företag i Sverige köper produkter utomlands för att sedan sälja dem utan att först ta hem dem till Sverige) som varuhandel.

² SITC=Standard International Trade Classifications, är ett standardiserat sätt att kategorisera varor som används för import- och exportstatistik.

Kraftig importökning av investeringsvaror

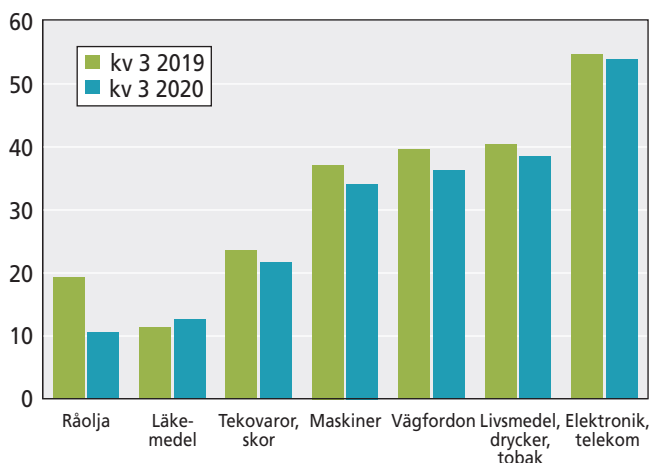
Tredje kvartalet vände även importen uppåt, enligt NR, och ökade med 9,2 procent, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan. Varuimporten stod för nästan hela importutvecklingen medan tjänsteimporten endast ökade marginellt. Importen av varor steg med 13,5 procent där främst importen av investeringsvaror bidrog till uppgången. Även importen av insatsvaror ökade kraftigt och lämnade ett positivt bidrag. Importen av båda dessa varuslag minskade kraftigt andra kvartalet när utrikeshandeln dök i spåren av pandemin. På tjänstesidan noterades importen av uthyrning och leasing den största nedgången tredje kvartalet, medan den svenska konsumtionen utomlands tvärtom stod för den största ökningen.

Läkemedel en viktig importvara under pandemin

Utrikeshandelns statistik visar att det alltjämt är elektronik och telekom som är den klart största importvaran.¹ Tredje kvartalet uppgick dessa varor till drygt 16 procent av den totala varuimporten. I jämförelse med övriga stora importprodukter har importen av denna varugrupp utvecklats relativt stabilt hittills under pandemin. Andra kvartalet sjönk importen med 2,7 procent i årstakt, mätt i löpande priser. Tredje kvartalet var nedgången 1,5 procent. För de flesta andra stora importprodukter var nedgångarna betydligt större båda andra och tredje kvartalet. En vara vars importvärde däremot har ökat under pandemin är läkemedel. Andra kvartalet ökade importen med 30 procent i årstakt vilket följdes av en uppgång på 10 procent tredje kvartalet. Läkemedelsimporten har därmed seglat upp som en av de största importvarorna och utgjorde de senaste två kvartalen runt 4 procent av Sveriges totala varuimport.

Sveriges största importprodukter

Enligt SITC varufördelning, miljarder kronor

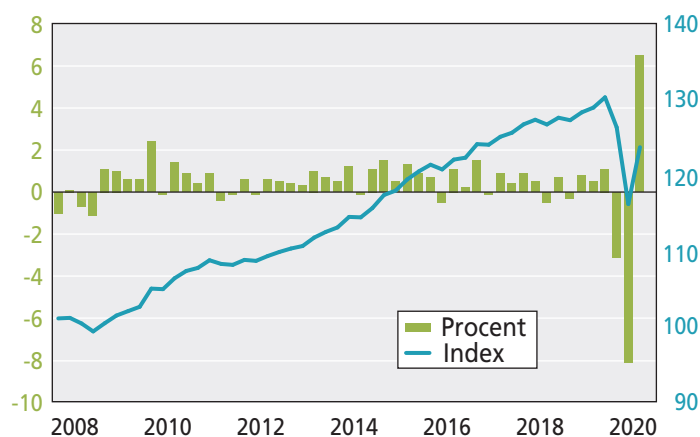
Källa: Utrikeshandel med varor

Kraftig rekyl uppåt för hushållskonsumtionen

Efter en dramatisk nedgång av hushållens konsumtionsutgifter andra kvartalet ökade dessa kraftigt under tredje kvartalet. Hushållskonsumtionen ökade med 6,5 procent, i säsongrensade tal och jämfört med andra kvartalet. Näst efter exporten gav hushållskonsumtionen det största bidraget till kvartalets BNP-tillväxt.

Hushållens konsumtionsutgifter

Procentuell förändring från föregående kvartal (vä) samt index 2008=100 (hö). Säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. tredje kvartalet 2020

Andra kvartalet, som inrymde en stor del av coronapandemins första våg i Sverige, sjönk konsumtionen med 8,1 procent. Både nedgången andra kvartalet och uppgången tredje kvartalet efter är historiskt stora. Utvecklingstal i den här storleken på den totala konsumtionsutvecklingen har aldrig tidigare observerats, åtminstone inte under de senaste 40 åren som tidserien omfattar. Det gäller även flera av de ingående konsumtionslagen som uppvisat extremt stora svängningar sedan coronapandemin fick en stor inverkan på folks liv. Även första kvartalet syntes en påverkan från pandemin på flera konsumtionstyper, men då det främst var de sista veckorna av mars som var hårt drabbade var effekten inte lika stor. När smittspridningen minskade under sommaren och början av hösten, och folks liv så smått började återgå till det mer normala, började konsumtionsutgifterna också närma sig mer normala nivåer.

Lyft för restaurangbesöken, men långt kvar till förra årets nivå

Störst ökning tredje kvartalet, hela 41 procent, noterades för hushållens utgifter för hotell- och restaurangbesök. Denna enormt stora ökning ska ses i ljuset av att dessa utgifter sjönk med nästan lika mycket kvartalet innan. För att få en uppfattning om hur utgifterna står sig mot innan krisen kan man jämföra med motsvarande kvartal året innan som visar att nivåerna är långt under nivån före pandemin. Utgifterna för restaurangbesök har tappat en knapp femtedel medan hotellbesöken minskat med en tredjedel jämfört med tredje kvartalet ifjol. Hushållen lägger betydligt mer pengar på restauranger än på hotell. Tredje kvartalet var restaurangutgifterna ungefär tio gånger större än hotellnotorna.

¹ Enligt SITC:s varuområden.

Hushållens konsumtionsutgifter tredje kvartalet 2020

	Andel av hushållens konsumtion, %	Säsongrens. volymförändring, jmf med kv 2 20, %	Bidrag till hushållens konsumtionsökning, procentenheter
Boende	26,4	1,5	0,4
Livsmedel och alkoholfria drycker	13,2	1,1	0,2
Transporter och fordon	12,6	19,4	2,1
Övriga varor och tjänster	10,7	0,4	0,0
Fritid och underhållning	10,5	1,3	0,1
Möbler m.m.	6,5	1,2	0,1
Restauranger, hotell	6,2	40,5	1,7
Alkoholhaltiga drycker och tobak	3,9	1,9	0,1
Kläder och skor	3,8	16,3	0,5
Post och telekommunikation	3,2	2,4	0,1
Hälsa- och sjukvård	2,9	14,7	0,5
Utbildning	0,2	-0,1	0,0
Svenskars konsumtion utomlands	3,7	13,5	0,3
Utländska besökares konsumtion i Sverige	-3,7	10,3	0,3
Hushållens totala konsumtion	100,0	6,5	6,5

Källa: Nationalräkenskaperna

Uppsving för bilinköpen efter svaga kvartal

En annan utgift som påverkats mycket kraftigt av coronapandemin är transportkostnaderna. Under andra kvartalet kom rekommendationer från Folkhälsomyndigheten om att låta bli alla icke-nödvändiga resor för att minska smittspridningen, vilket gjorde att såväl familjesemestrarna som tjänstereorna minskade kraftigt. Dessutom började en relativt stor del av Sveriges befolkning att jobba hemifrån vilket kraftigt drog ner pendlingskostnaderna. Tredje kvartalet minskade smittspridningen och rekommendationerna lättade något, vilket medförde att transportutgifterna steg jämfört med kvartalet innan. Även om det var ökningarna inom de flesta transporttyperna var nivåerna i många fall långt under det normala. Det främsta exemplet på det är utgifterna för flygresor som tredje kvartalet var över 80 procent lägre än samma kvartal året innan.

I transportutgifterna ingår inte bara resor och drivmedel utan även fordonsinköp, där bilinköpen är den största utgiften. Bilinköpen sjönk både första och andra kvartalet. Vid årsskiftet infördes en förhöjd fordonsskatt för bilar med höga utsläpp, vilket troligtvis minskat hushållens lust att köpa bilar. Dessutom har coronakrisen sannolikt också spelat in här, då det är vanligt att hushållen i tuffare tider skjuter upp större inköp till framtiden. Både bilinköpen och de övriga transportkostnaderna ökade jämfört med kvartalet innan, men bilinköpen ökade väsentligt mer och stod för en stor del av de ökade transportutgifterna. Transportkostnaderna som helhet steg med ungefär en femtedel jämfört med kvartalet innan och var den konsumtionstyp som bidrog mest till den totala konsumtionsökningen.

Klädkonsumtionen ökar, men är fortsatt lägre än normalt

Under våren rasade konsumtionen av kläder och skor. Att människor inte träffas i samma utsträckning som tidigare, vare sig det är på jobbet eller i olika privata sammanhang, har lett till ett minskat behov av att köpa nya kläder. Dess-

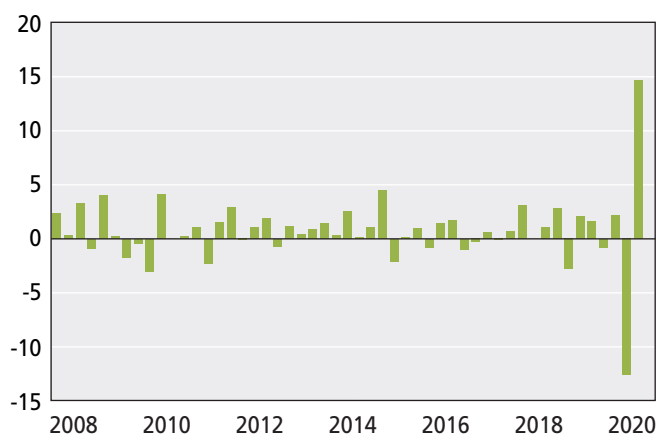
utom har lusten att strosa runt i butiker för många avtagit under pandemin när rekommendationerna tydligt avrått från fysiska kontakter. Efter att ha minskat mycket kraftigt andra kvartalet togs en del av tappet igen kvartalet efter då dessa inköp ökade med 16 procent, i säsongrensade tal. Klädkonsumtionen var dock fortsatt på en betydligt lägre nivå än förra året.

Ökade hälso- och sjukvårdsutgifter

En annan utgift som sjönk under andra kvartalet, men som har ökat under det tredje är utgifterna för hälsa och sjukvård. Tredje kvartalet ökade dessa med nästan 15 procent, säsongrensade och jämfört med kvartalet innan. Här ingår bland annat patientavgifter, läkemedel, tandvård och sjukgymnastik, där de två förstnämnda är de största utgifterna i den här kategorin. Det är endast uppgifterna för aggregatet hälsa och sjukvård som säsongrensas, men i årstakt finns uppgifterna finare fördelat. Under andra kvartalet sjönk patientavgifterna relativt kraftigt jämfört med året innan, vilket förmodligen förklaras av att det dels ställdes in sjukvårdsbesök och att det dels var färre som sökte vård. Under tredje kvartalet var hushållens utgifter för patientbesök inom sjukvården fortfarande lägre än året innan, men nedgången var betydligt mindre än under andra kvartalet. Två stora utgiftsposter inom hälsa och sjukvård som hushållen däremot lade mer pengar på än ifjol var läkemedel och vitaminer samt glasögon.

Hushållens hälso- och sjukvårdsutgifter

Volymförändring jämfört med föregående kvartal, säsongrensade värden

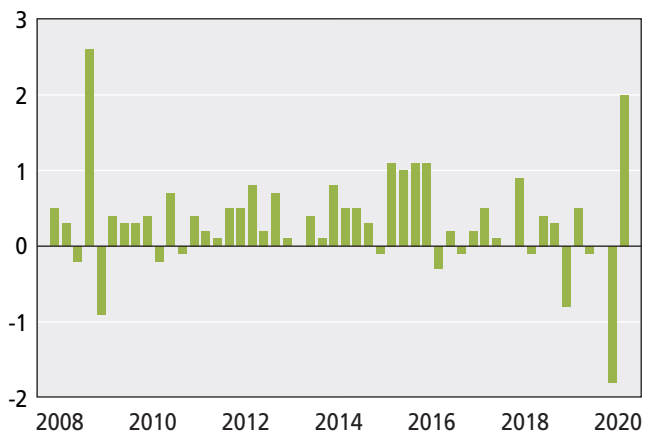
Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. tredje kvartalet 2020

Högre offentlig konsumtion efter nedgången andra kvartalet

Efter en minskad offentlig konsumtion under första, och framför allt andra kvartalet, noterades en ökning under tredje kvartalet. Uppgången på 2,0 procent, i säsongrensade tal och jämfört med kvartalet innan, är den största sedan första kvartalet 2009, när finanskrisen rådde. Ökningen var en rekyll efter den mycket kraftiga nedgången kvartalet innan som hade den svagaste utvecklingen på över ett kvarts sekel. Under den svenska fastighetskrisen i början på 1990-talet var det några kvartal när den offentliga konsumtionen hade större utvecklingstal, både uppåt och nedåt, än nu.

Offentliga konsumtionsutgifter

Volymförändring jämfört med föregående kvartal, säsongrensade värden

Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. tredje kvartalet 2020

De ökade utgifterna tredje kvartalet förklaras av högre utgifter inom regionerna och kommunerna medan den statliga konsumtionen var oförändrad jämfört med kvartalet innan. Inom regionerna ökade konsumtionen med 3,6 procent, vilket var den största uppgången på drygt 20 år. Ökningen beror bland annat på fler vårdtillfällen än kvartalet innan. Vårdkontaktarna var dock betydligt färre än motsvarande kvartal 2019.

Kommunernas konsumtion utgör ungefär hälften av de offentliga utgifterna och väger därmed tungt. Den ökade med 2,2 procent jämfört med andra kvartalet och stod för det största bidraget till uppgången i den offentliga konsumtionen. Uppgången förklaras bland annat av att frånvaron i förskolan var mindre än kvartalet innan.

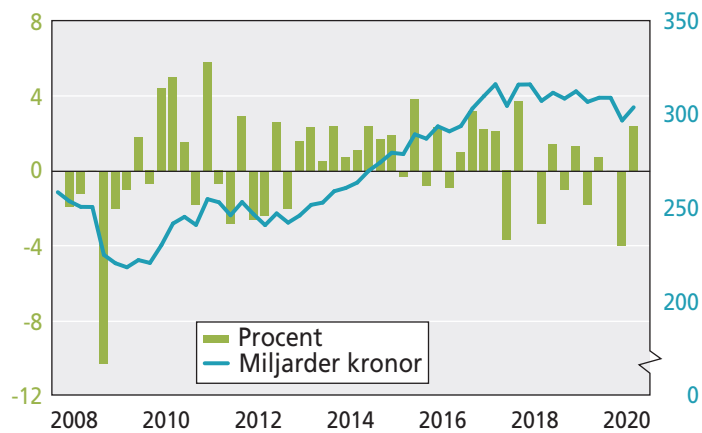
Mindre påverkan på investeringarna än under tidigare kriser

Under flera år på 2010-talet var investeringarna motorn i den starka svenska BNP-tillväxten, framför allt tack vare ökade bostadsinvesteringar. De senaste åren har dock investeringstillväxten saktat in betydligt, vilket illustreras i

diagrammet nedan. I likhet med många andra delar av ekonomin saktade de fasta bruttoinvesteringarna in under andra kvartalet, vilket följdes av en rekyl uppåt under det tredje när de ökade med 2,4 procent jämfört med kvartalet innan. I ett historiskt perspektiv har utvecklingstalen under andra och tredje kvartalet i år inte varit särskilt iögonfallande. Investeringarna hade en oerhört svag period i samband med den svenska 1990-talskrisen och även under finanskrisen var påverkan betydligt större än hittills under coronakrisen.

Fasta bruttoinvesteringar

Volymförändring jämfört med föregående kvartal (vä) samt säsongrensade värden, fasta priser, referensår 2019, miljarder kronor (hö)

Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. tredje kvartalet 2020

Det klart största bidraget till investeringsuppgången tredje kvartalet kom från maskininvesteringarna, som ökade kraftigt efter ett stort tapp kvartalet innan. Några investeringsslag minskade också, där investeringar inom bygg och anläggning höll tillbaka utvecklingen mest. Det var ökade investeringar inom näringslivet som stod för merparten av uppgången under kvartalet.

Kontaktpersoner: Maria Schoultz, 010-479 40 74 och Jenny Lunneborg, 010-479 44 42

Export och konkurrenskraft

Svensk internationell konkurrenskraft under coronapandemin

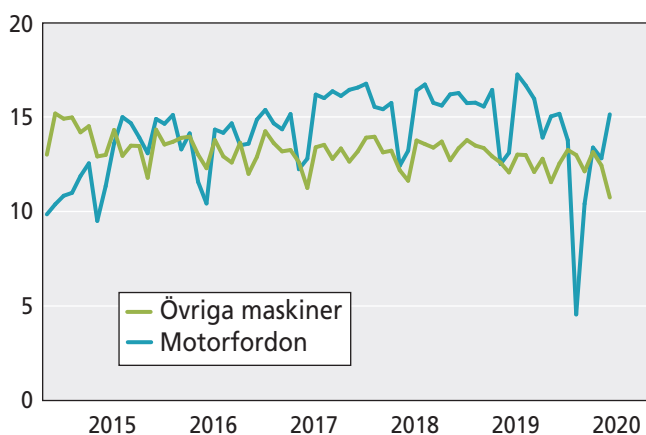
Coronapandemin har till viss grad påverkat våra exportintensiva industribranschers internationella konkurrenskraft. Resultaten i denna analys indikerar att svenska företag verkssamma inom främst läkemedels- och fordonsindustrin har stått emot det internationella konkurrenstrycket.

Coronapandemin bröt ut på fullt allvar i mars 2020 och denna kris riskerar att få långtgående ekonomiska konsekvenser för såväl Sverige som resten av världen. Enligt officiell statistik har man kunnat se ett minskat internationellt efterfrågetryck som påverkar både handeln med varor och tjänster över nationsgränserna. Men olika branscher i svenskt näringsliv förväntas drabbas i olika omfattning. Ambitionen med denna artikel är att belysa hur coronautbrottet har förändrat vår förmåga att hävda oss på den internationella exportmarknaden. Frågeställningen avgränsas till varuproducerande industribranscher, som både ur ett inhemskt och ett internationellt perspektiv, är viktiga för den svenska exporten och den ekonomiska tillväxten.

Utmaningarna för konkurrenskraftiga industribranscher under pandemin

Av tradition har varuexporten haft en stor betydelse för det svenska näringslivet. Hur stor betydelse olika varor har haft har varierat något över tid, men i denna artikel studeras några av de största varugrupperna; maskinprodukter, motorfordonsprodukter, datorer och elektronik, pappers- och massaprodukter samt läkemedel. Tillsammans utgör dessa produktgrupper cirka 50 procent av den totala varuexporten, se följande diagram.

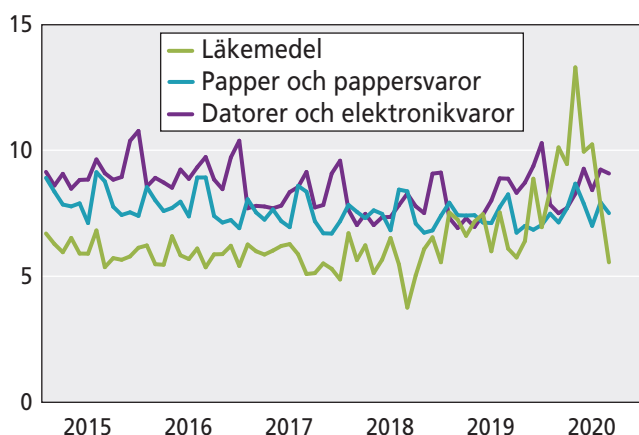
Export som andel av total varuexport
Procent

Källa: Utrikeshandel med varor

Data t.o.m. augusti 2020

Export som andel av total varuexport
Procent

Källa: Utrikeshandel med varor

Data t.o.m. augusti 2020

Enligt diagrammen kan man utläsa att exportandelarna varierar kraftigt över tid för våra strategiska produkter, särskilt exportandelen för motorfordon och övriga maskinprodukter som till stor del styrs av den konjunkturella utvecklingen i omvärlden. Motorfordonsindustrin med tillverkning av bilar, lastbilar och karosser med övriga delkomponenter har den största exportandelen följt av övriga maskinprodukter (där bland annat maskiner för metallbearbetning och verktygsmaskiner samt jord- och skogsbruksmaskiner ingår) samt datorer, kommunikationsutrustning och optiska instrument. Särskilt kan noteras att exportandelen för motorfordon och lastvagnar sjönk mycket kraftigt i början av krisen, då det i många fall var totalt produktionsstopp, men att en återhämtning har skett därefter.

Fordons- och maskinindustrin mest betydande för det inhemska näringslivet

Analys av export och internationell specialisering tar inte hänsyn till den relativa branschbetydelsen inom det inhemska näringslivet. Branscher som producerar läkemedel och datorer har relativt få antal anställda och jämförelsevis låg andel av varuindustrins förädlingsvärde, men exportstatistiken visar att dessa branscher ur ett internationellt perspektiv hävdar sig väl.

Antal sysselsatta, förädlingsvärde och branschens andel av varuindustrins förädlingsvärde

Medianvärden kv 1 2015–kv 3 2020

Bransch	Sysselsatta	Förädlingsvärde, miljoner kronor	Andel, %
Motorfordonsindustri	70 400	25 122	13,4
Övrig maskinindustri	74 000	20 993	11,2
Pappers- och massaindustri	26 660	9 934	5,3
Läkemedelsindustri	12 700	9 886	5,3
Elektronikindustri	20 000	5 859	3,1

Källa: Nationalräkenskaperna

Studerar man förädlingsvärde och antalet sysselsatta bland dessa exportintensiva företag dominerar fordonsbranschen med cirka 25 miljarder i förädlingsvärde och 70 400 sysselsatta i mediantal (se ovanstående tabell). Rangordningsmässigt innebär detta att övrig maskinindustri och pappers- och massaindustri hamnar på andra respektive tredje plats. Fordonsindustrin har alltså inte bara en stor internationell exponering för förändringar på exportmarknaden utan internationella trender och tendenser har även en stor potentiell effekt på det inhemska näringslivet och bland underleverantörer till fordonstillverkarna. Givet branschernas relativa betydelse på exportmarknaden och för vår inhemska ekonomi kommer artikeln fördjupas genom att belysa produkternas internationella konkurrenskraft.

Vad menas med internationell konkurrenskraft?

Enligt nationalekonomisk teori¹ har ett lands näringsliv konkurrensfördelar i den produktion som använder sig mycket av resurser som landet i internationell jämförelse har gott om, och som därför är relativt billiga och där företagen har en kunskapsfördel. För att företagen ska kunna utnyttja sina konkurrensfördelar på den internationella marknaden ska resurserna ha en låg internationell rörlighet och vara geografisk ojämnt fördelade mellan länder. Konkurrensfördelarna gör att företagen kan tillverka bättre produkter med högre effektivitet än företag i andra länder som inte har dessa fördelar. Exempelvis har Sverige en konkurrensfördel när det gäller skog och järnmalm gentemot många andra länder eftersom det finns relativt gott om detta i Sverige.

Ofta nämns tillgångar såsom olja, järnmalm och skog som primära resurser och som används flitigt som insatsvaror i produktion för exportändamål. Men även tillgångar som företagen har i form av anläggningar och byggnader, arbetskraftens utbildningsnivå samt kommersiellt och tekniskt kunnande skapar produktivets- och exportfördelar. Det är den relativa åtgången i en bransch (exempelvis andelen högutbildade eller forskning och utbildningsinsatser per producerad enhet) och inte tillgången i absoluta tal som är relevant för analysen av konkurrenskraft. En stark internationell konkurrensposition i en bransch i ett land bör avspeglas i form av höga marknadsandelar, dels på hemmamarknaden och dels på exportmarknaden. Det finns flera olika sätt att mäta detta. Ett sätt som lanserades av Balassa,² sätter landets exportandel av en given produkt i förhållande till världsmarknadsandelen för samma produkttyp, se faktaruta för mer detaljer.

Den relativa konkurrensfördelen av land c av vara p definieras som:

$$Balassa_{cp} = \frac{X_{cp} / \sum_{p \in P} X_{cp}}{\sum_{c \in C} X_{cp} / \sum_{c \in C, p \in P} X_{cp}}$$

där, X – export, c anger landkod, C ländergrupp, p varukod och P varukorg. Med andra ord, Balassa-index motsvarar landets exportandel av en given produkt i förhållande till exportandelen för samma produkttyp inom EU27.

Ett värde överstigande 1 indikerar på en konkurrensfördel eller specialisering av en produktgrupp eller en specifik vara jämfört med den genomsnittliga exportandelen av samma produktgrupp i ett annat konkurrerande land, grupp av länder inom EU27, Europa eller Nordamerika o.s.v.³

I följande tabell redovisas utfallet av Balassa-index för den varuproducerande industrin i Sverige. Den valda produktindelningen utgår från de varugrupper som har störst exportandel enligt diagrammen ovan, de fem varugrupperna utgör sålunda 50 procent av den totala varuexporten åren 2015–2020. Räkneexemplet jämförs mot länder som ingår i EU27, eftersom denna ekonomiska zon inkluderar de länder som befinner sig närmast den svenska ekonomin och ur konkurrenssynpunkt är en viktig referensgrupp. Vald referenstid baseras på att denna sammanfaller med tidslängden för en konjunkturcykel, vilket enligt Konjunkturinstitutet är mellan tre och åtta år.

Balassa-index – Sverige relativt EU27 Medianvärden för månaderna mars–augusti

Produktgrupp	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Motorfordon	0,92	1,01	1,14	1,22	1,24	1,18
Övriga maskinprodukter	1,20	1,12	1,07	1,07	1,09	1,09
Pappers- o massaprodukter	4,80	4,64	4,72	4,67	4,73	4,62
Läkemedelsprodukter	0,94	0,88	0,92	0,83	0,99	1,00
Elektronikprodukter	1,13	1,12	0,99	0,94	0,97	0,97

Källa: Eurostat

Papper och massa mest konkurrenskraftiga branschen

Enligt tabellen ovan kan man utläsa att det svenska näringslivet framför allt har en framgångsrik position i ett internationellt perspektiv i produktionen av pappers- och massaprodukter. Även övriga maskiner och tillverkning av motorfordon hävdar sig relativt väl. Denna analys av konkurrenskraften, där kortperiodisk utrikeshandelsdata använts, indikerar ingenting om hur stor andel av olika branschers export som genererats från egen produktion eller hur stor del som härrör från inköp från andra länder (d.v.s. import).⁴

1 Hansson, P, Lundberg, L (1995) *Från Basteknologi till Högteknologi – Svensk näringsstruktur och struktur politik*, SNS förlag. Hansson, P et al (2007) *Svenskt näringsliv i en globaliserad värld*, ITPS A2007:004.

2 Balassa, B (1965), *Trade Liberalization and Revealed Comparative Advantage*, the Manchester School, 33, 99–123.

3 Metoden tar emellertid inte hänsyn till importen och hemmamarknaden. Värde mängden i nämnaren exkluderar den egna nationen, dvs den svenska exporten är inte inkluderad i EU27 aggregatet.

4 En sådan analys kräver information om insatsförbrukning som härrör från vår inhemska produktion vilket endast finns tillgängligt i input och outputstatistiken på årsbasis för år 2017.

Det kan tyckas särskilt intressant att fordonstillverkningen, som hade en kraftigt minskad export med en nedgång på 41 procent från mars till maj 2020, trots det bibehållit sin konkurrenskraft enligt Balassa-index. Möjligen kan detta ses i ljuset av att den svenska fordonsindustrin med företag som Volvo och Scania i spetsen hade en kort nedstängning av verksamheten under mars till maj månad i år. Andra länder i Europa har haft en mer omfattande "lockdown" av samhällena, vilket har bromsat produktionsvolymen inom bland annat fordonsbranschen i högre omfattning än i Sverige enligt analys från Bil Sweden. Detta kan ha haft en bidragande orsak till att den svenska fordonsproduktionen har behållit sin konkurrenskraft jämfört med EU27.

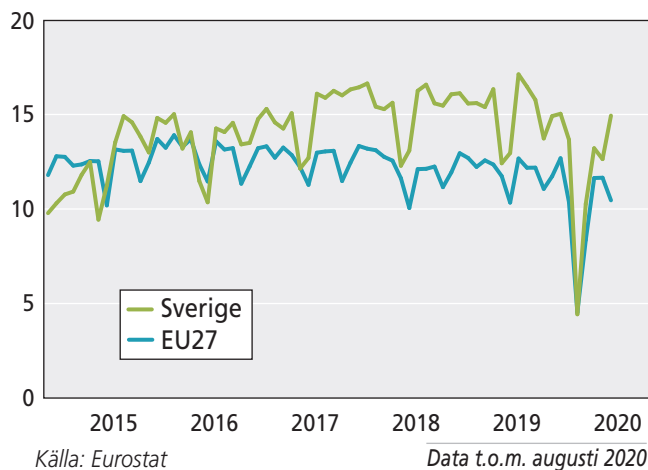
Läkemedelsbranschen mer konkurrenskraftig under coronakrisen

Vid en jämförelse mellan perioderna före och efter coronautbrottet framkommer att företag verksamma inom läkemedelsbranschen har gått från att haft en liten konkurrensnackdel perioden från 2015 till innan krisens utbrott till att bli internationellt konkurrenskraftiga på senare tid. En möjlig förklaring bakom framgången i specialiseringen av svenska läkemedel kan möjligen bero på att läkemedelsindustrin har haft en kraftig exporttillväxt under första halvåret jämfört med motsvarande period 2019 enligt SCB. Man har också sett en ökad efterfrågan från den internationella marknaden bland annat från länder som USA och Kina under coronapandemin. Dessutom har det noterats ökade investeringar inom läkemedelsbranschen i exempelvis Uppsala, Stockholm, Strängnäs och Helsingborg. Växande internationella marknader och förmågan att utveckla nyheter är en kombination som gör att det ser fortsatt ljus ut för svensk läkemedelsexport, enligt analys av branschorganisationen Lif – de forskande läkemedelsföretagen.

För att utvidga och komplettera analysen om konkurrenskraftsutvecklingen under coronapandemin presenteras några diagram som visar marknadsandelarna för produkter där vi har stärkt vår konkurrenskraft jämfört med tidigare år. Diagrammet nedan visar två kurvor som representerar ingående marknadsandelar i Balassa-index. Täljaren utgörs av exportandelen för svenska motorfordon och nämnaren är exportandelen för motorfordon från EU27.

Exportandelar motorfordon

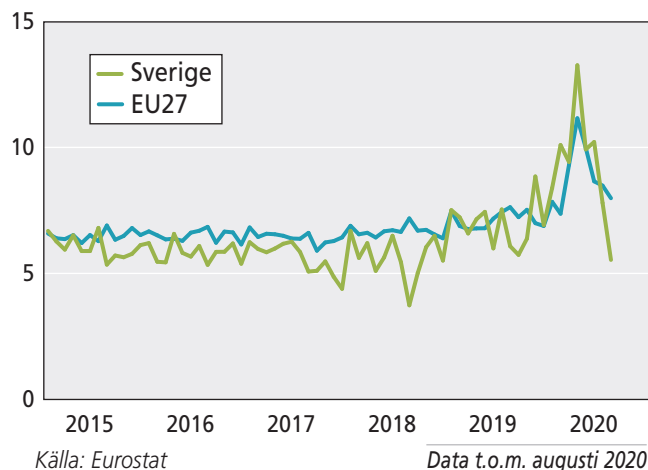
Procent

Andelarna för fordonstillverkarna i ovanstående diagram ger en viss fingervisning om vårt konkurrensövertag gentemot Europa. Speciellt kan man notera att från och med år 2017 och framåt, har våra motorfordonstillverkare utökat sin exportandel jämfört med EU27 i omfattningen 3 procentenheter i mediantal, vilket har drivit upp indexvärdet för branschen innan coronautbrottet. Som tidigare nämnts, kan man också se hur exportandelarna för de svenska motorfordonsproducenterna trots ett dramatiskt fall i exportandelen behållit sitt konkurrensövertag under inledningsfasen av coronakrisen.

Exportandelar läkemedelsprodukter

Procent

Den svenska internationella marknadsandelen för läkemedelsprodukter har tydligt samvarierat med exportandelen för EU27 över tid, vilket också framgår i ovanstående diagram. Under inledningsfasen av coronakrisen har våra exportandelar ökat kraftigt i en jämförelse med läkemedelsproducenterna i Europa, vilket får följd effekten att vår internationella konkurrenskraft har ökat. Under augusti månad har exportandelen sjunkit med cirka 4,5 procentenheter, vilket fått följd effekten att konkurrenskraften gentemot EU27 har minskat något under augusti månad.

Viss konkurrensförsvagning för papper och massa under pandemin

Den internationella konkurrenskraften har förändrats för viktiga svenska exportprodukter såsom papper och massa, övriga maskiner samt datorer och elektronik, men dessa förändringar är svårtolkade. Analys av exportmarknadsandelarna avslöjar dock inga särskilda trender eller speciella hopp i tidsserien som kan kopplas samman med coronapandemin. Värt att notera är att Balassa-index i tabellen på sid 10 visar att skogsindustrins produktion av pappers- och massaprodukter har minskat sin relativa andel av totalexporten något jämfört med ett medianvärde för länder som ingår i EU27. Det finns tendenser till att efterfrågan runt om i världen har ökat för skogsindustriprodukter, såsom mjukpapper och förpackningsmaterial från Sverige och våra nordiska grannländer under coronapandemin. Det som troligen dämpar exporten från skogsindustrin i Sverige är det kraftiga exportraset av massaprodukter till Kina under mars månad då exporttillväxten på årsbasis föll med 30 procent enligt ett pressmeddelande från Skogsindustrierna.

Det statistiska underlaget säger dock ingenting om vad som skulle ha hänt med exportutvecklingen inom ovan studerade branscher om virusutbrottet av Covid-19 inte ägt rum. Innan virusutbrottet var svensk ekonomi på väg in i en annalkande lågkonjunktur, men förmodligen har den pågående krisen försvagat den ekonomiska aktiviteten betydligt jämfört med vad som skulle ha varit fallet mot ett normalt konjunkturförlopp. Dessutom bör man beakta att sifferunderlaget i rapporten baseras på material och officiell statistik till och med augusti månad 2020 och därmed endast studerar den första coronavågen.

Kontaktperson: Andreas Poldahl, 010-479 63 61

Branschutveckling under coronapandemin

Näringslivets krisbranscher

Andra kvartalets kraftiga nedgång i näringslivets förädlingsvärdevolym var den enskilt största sedan åtminstone 1980. Det följdes i tredje kvartalet av en uppgång där runt 60 procent av tappet återhämtades. Men bilden i olika delar av näringslivet är spretig. Verkstadsindustrin har återhämtat den initiala chocken medan flera av de hårdast drabbade tjänstebranscherna ligger kvar på mycket låga nivåer.

Förädlingsvärdet i näringslivet föll andra kvartalet 2020 med 9,9 procent, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan. Det var den snabbaste nedgången i förädlingsvärdevolym sedan tidsseriens början 1980. Bortfallet i produktionen resulterade i en nivå som var 9,0 procent lägre än andra kvartalet i fjol. Det var något grundare än nittiotalskrisens bottennotering första kvartalet 1993 på 9,3 procent, men ett större bortfall än den djupaste nedgången under finanskrisen på -8,0 procent första kvartalet 2009. Dessa bottennoteringar kom dock till skillnad från andra kvartalet 2020 efter flera kvartal med successiva nedgångar. Om andra kvartalet 2020 blir botten på denna kris återstår att se, men nedgången följdes av en kraftig rekyl uppåt tredje kvartalet. I kvartalstakt ökade produktionen med 6,7 procent, säsongrensat. Även det ett rekord som innebar att näringslivet tog igen runt 60 procent av tappet i kvartal två.

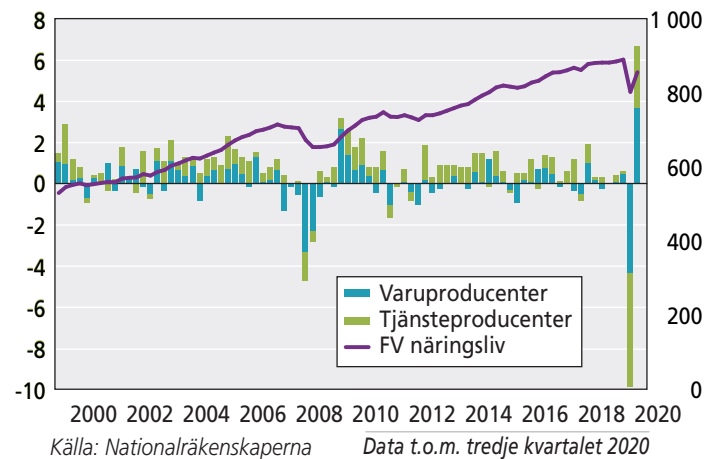
Utvecklingen under andra och tredje kvartalet förklaras av effekterna av pandemin. Som för samhället i stort har det kastat om verkligheten för många svenska företag vilket lämnat avtryck i den ekonomiska statistiken. Ett sätt att illustrera hur viruset har påverkat ekonomin är att titta på hur olika branscher har bidragit till näringslivets totala utveckling.

Bred nedgång andra kvartalet

Den rekordstora nedgången andra kvartalet drevs av kraftiga fall bland både varu- och tjänsteproducenter på 12,7 respektive 8,4 procent. Det tyngde utvecklingen i totala näringslivet med 4,3 respektive 5,5 procentenheter, där tjänsteproducenternas vikt på två tredjedelar av näringslivets totala förädlingsvärde gav en större effekt.

Näringslivets förädlingsvärde

Säsongrensade värden, fasta priser, referensår 2019, miljarder kronor (hö) samt bidrag till volymutvecklingen i procentenheter (vå)

Ett sätt att förstå nedgången är att se hur den speglas i den slutliga användningen i ekonomin där de två största komponenterna, varuexporten och hushållskonsumtionen, båda backade kraftigt. Från företagens perspektiv skapade detta ett bortfall i efterfrågan som slog mot en lång rad branscher bland både varu- och tjänsteproducenter. För industribranscher med en hög importandel i produktionen uppstod ytterligare hinder i början av krisen när hårda restriktioner och stängda gränser i flera länder ledde till leveransproblem. Framförallt påverkades den för svensk del så viktiga motorfordonsindustrin som i april tillfälligt tvingades stänga sina fabriker.

Snabb återhämtning för varuproducenterna

Återhämtningen under tredje kvartalet förklaras främst av en snabbt stigande produktion bland varuproducenter efter mars och aprils produktionsstörningar och exportbortfall. Trots sin lägre vikt förklarar de med en volymutveckling på 11,2 procent jämfört med föregående kvartal majoriteten av den återhämtning som skedde i såväl näringslivet som ekonomin som helhet. Tjänstesidan växte med något mer modesta 4,5 procent där exempelvis handeln och hotell- och restaurangbranschen bidrog positivt. Men med virusets fortsatta påverkan på hushållens beteendemönster och konsumtion var det fortsatt flera tjänstebranscher som låg kvar på betydligt lägre nivåer än innan krisen.

Exportbortfall i verkstadsindustrin

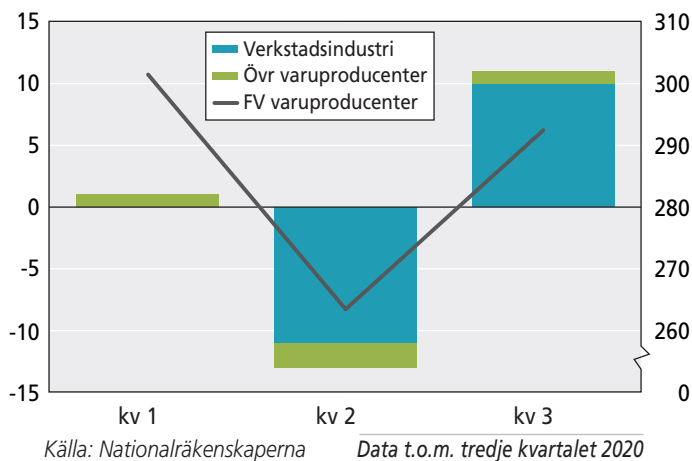
Bland varuproducenterna var det särskilt verkstadsindustrin som stack ut med en kraftig nedgång andra kvartalet. Andra stora branschgrupper som gruvor, trä- och pappersindustri, kemisk industri och energibranscherna utvecklades alla i sammanhanget stabilt. Även byggbranschen, som vanligtvis

är konjunkturkänslig, stod emot med en marginell nedgång på 0,2 procent, säsongrensat och jämfört med föregående kvartal.

Förädlingsvärdevolymer i verkstadsindustrin backade däremot med 36 procent andra kvartalet vilket förklarar närapå hela varuproducenternas nedgång. Verkstadsbranschernas rekyl uppåt i tredje kvartalet är också huvudförklaringen till den återhämtning som hittills har skett.

Näringslivets varuproduktion

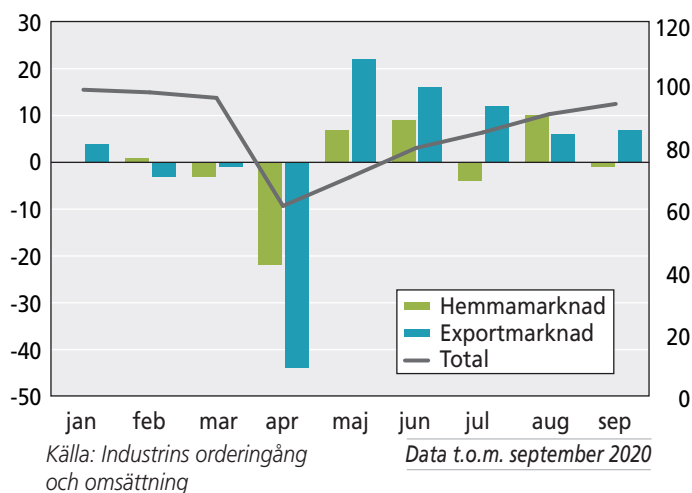
Säsongrensade värden, fasta priser, referensår 2019, miljarder kronor (hö) samt bidrag till varuproducenternas volymutveckling i procentenheter (vä)

Krisförloppet inom verkstadsindustrin visas ännu tydligare i de månadsvisa omsättningssiffrorna. Närapå hela nedgången det andra kvartalet skedde i april. Här sticker särskilt försäljningsbortfallet på exportmarknaden ut vilket kan ses som en spegelbild av användningssidans sjunkande varuexport. Efter detta dramatiska fall har dock återhämtningen gått exceptionellt snabbt. Produktionen har ökat successivt samtliga efterföljande månader och var i september 4,9 procent lägre än september i fjol. I april var minskningen 40,3 procent.

Verkstadsindustrins omsättning

Procentuell förändring från föregående månad (vä) samt index 2019=100 (hö). Säsongrensade månadsvärden

I Konjunkturinstitutets (KI) konjunkturbarometer i april kopplade runt 70 procent av de tillfrågade industriföretagen

produktionsbortfallet till dels leveransproblem och dels en vikande efterfrågan. Leveransproblematiken beskrevs mer utförligt i Riksbankens företagsundersökning i mars där företagen rapporterade att nedstängningar i först Kina och sedan Europa skapade problem i logistikkedjorna vilket ledde till brister av komponenter och nödvändiga material. I KI:s augustibarometer uppgav de flesta industriföretagen att krisen fortsatt hade en dämpande effekt på efterfrågan, medan andelen som upplevde leveransproblem hade minskat från 70 procent i april till 45 procent i augusti. Parallellt med detta har produktionsvolymerna successivt återhämtat sig.

Tvärstopp för motorfordonstillverkning i april

Även bland verkstadsbranscherna skiljer sig dock utvecklingen. Omsättningen för alla branscher utom elapparatur och elektronikvaror backade i april med över 10 procent på månadsbasis. De absolut största nedgångarna noterades dock för de största branscherna maskin- respektive motorfordonstillverkning.

Industrin för maskintillverkning tappade i april nära en fjärdedel av sin omsättningsvolym jämfört med mars, drivet av ett fall på 27 procent i försäljning på den för branschen så viktiga exportmarknaden. För den största branschen, motorfordonstillverkarna, minskade omsättningsvolymen med hela 75 procent. Också här föll exporten något mer, men även försäljningen på hemmamarknaden minskade kraftigt.

Efter raset i april har dock båda dessa branscher stadigt tagit igen nedgångarna vilket drivit återhämtningen i verkstadsindustrin, och varuproducenterna totalt. I september låg omsättningen för maskinindustrin 6,7 procent lägre än motsvarande månad i fjol medan omsättningen för motorfordonstillverkarna var 5,2 procent lägre.

Konsumtionskris bland tjänsteproducenter

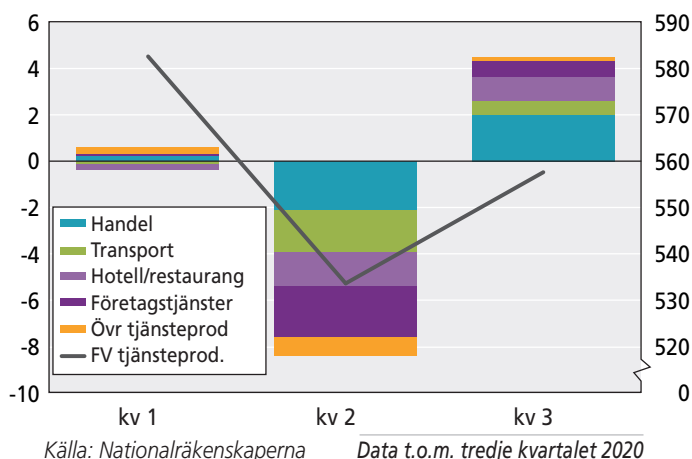
Det kanske mest unika som skiljer denna kris mot tidigare kriser är de extrema nedgångar vi ser i flera konsumtionsberoende tjänstebanscher.

Hushållskonsumtionen minskade med 7,9 procent andra kvartalet, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan, vilket också det är den enskilt största nedgången i nationalräkenskapernas (NR) tidsserier. Även efter en viss återhämtning tredje kvartalet var konsumtionen 4,0 procent lägre än motsvarande kvartal i fjol, vilket fortfarande var ett större bortfall än den djupaste nedgången under finanskrisen.

Sett över alla tjänstebanscher är bilden spretigare än på varusidan. På samma sätt är det flera stora branscher som IT-tjänster, finans och fastighetsförvaltning som hittills inte påverkats nämnvärt under krisen. Men de negativa bidragen till den totala utvecklingen andra kvartalet kom från flera större branschgrupper. Handel, transport, konsult och företagstjänster, men även hotell och restaurang bidrog alla i ungefär lika stor grad till nedgången. Inom företagstjänster var det framförallt en bransch, researrangörer, som stack ut med en mycket kraftig nedgång.

Näringslivets tjänsteproduktion

Säsongrensade värden, fasta priser, referensår 2019, miljarder kronor (hö) samt bidrag till tjänsteproducenternas volymutveckling i procentenheter (vä)

Flertalet av dessa är konsumtionsdrivna branscher med verksamheter som direkt påverkats av hushållens beteendeförändringar som smittobekämpningen gett upphov till. Till skillnad från varusidan blir det också tydligt att även om en viss uppgång skedde tredje kvartalet var det flera tjänstebanscher som var fortsatt nedtryckta.

Handeln studsade tillbaka

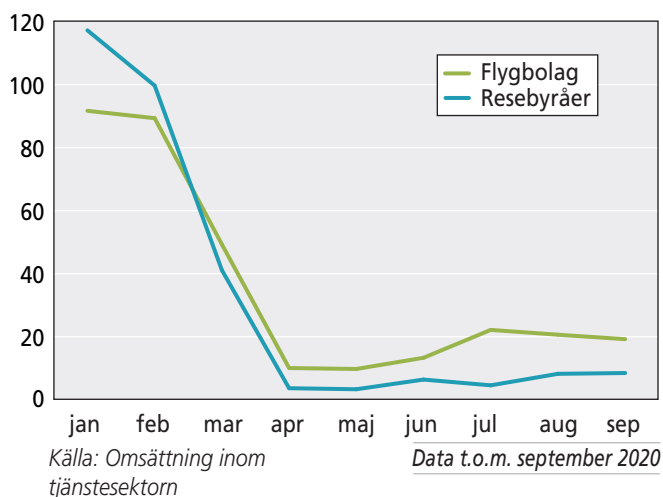
Ett undantag är handeln som tydligt studsade tillbaka och stod för en betydande del av tjänsteproducenternas återhämtning tredje kvartalet. Uppgången var bred och både motor-, parti- och detaljhandel ökade, där både motor- och detaljhandeln var tillbaka på nivåer nära fjolårets. Det är dock stora skillnader mellan detaljhandelns branscher och medan exempelvis livsmedelsförsäljningen gynnades i början av pandemin har klädhandeln drabbats betydligt hårdare. Största bidraget till både nedgången andra kvartalet och uppgången tredje kvartalet kom dock från branschgruppens tungviktare partihandeln.

Researrangörer nära total nedstängning

De två mest extrema exemplen på kopplingen mellan restriktioner och utvecklingen för enskilda branscher hittar vi i lufttransport- samt researrangörsbranschen. Omsättningsvolymen, omsättningen i fasta priser, för dessa har under året fallit kraftigt. Samma bild ges av Transportstyrelsens statistik över antalet avresande och ankommande flygpassagerare. I februari uppgick denna siffra till 2,5 miljoner passagerare, i mars var den nere på 1,2 miljoner för att i april närmast kollapsa med endast 53 tusen passagerare. För luftfarts- och resebolagen gav detta upphov till dramatiska tapp i omsättning som i april, maj och juni kom att ligga på nivåer runt 90 procent under fjolårets. Hos researrangörer var verksamheten i maj nära att helt upphöra med ett omsättningstapp på 96,9 procent jämfört med maj 2019. Månaderna därefter har aktiviteten ökat något, men båda branscherna var i slutet på tredje kvartalet fortsatt djupt nedtryckta.

Flyg och researrangörernas omsättning

Index 2019=100, fasta priser

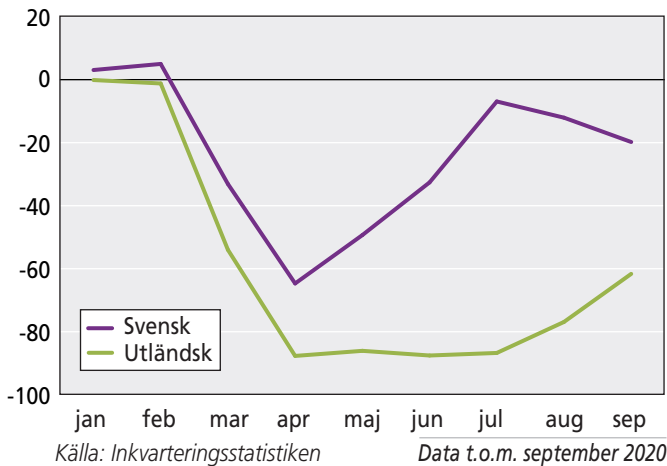
Färre utlandsturister tynger hotellbranschen

Hotell och restaurang är två andra branscher som det här året har haft en påverkan på tjänsteproducenternas totala utveckling. Något de sällan annars har då de endast står för 3,5 procent av tjänsteproducenternas totala förädlingsvärde. Båda backade kraftigt i mars och fortsatte djupare ner både i april och maj för att därefter vända upp något.

Enligt inkomsterstatistiken minskade de totala gästnätterna i mars med 37 procent jämfört samma månad föregående år. I april var minskningen närmare 70 procent. Det gav i april upphov till ett omsättningsbortfall för hotellbranschen, där även camping, stugbyar och vandrarhem ingår, på hela 65,9 procent. Här, likt för resetjänsterna, syns en tydlig effekt av att utlandsresandet har minskat kraftigt under pandemin där de utländska gästnätterna har sjunkit betydligt mer än de svenska. Särskilt i kvartal tre höll frånvaron av utländska gäster tillbaka branschens återhämtning samtidigt som svenskars gästnätter under sommarmånaderna nästan var tillbaka på samma nivå som innan krisen. En del av den återhämtning som skett har dock varit i form av en ovanligt hög andel campinggäster vilket med en lägre intäkt per natt inte vägt upp för den omsättning som fallit bort till följd av minskningen i hotellnätter. I september var omsättningen i branschen fortfarande 38,9 procent lägre än samma månad i fjol.

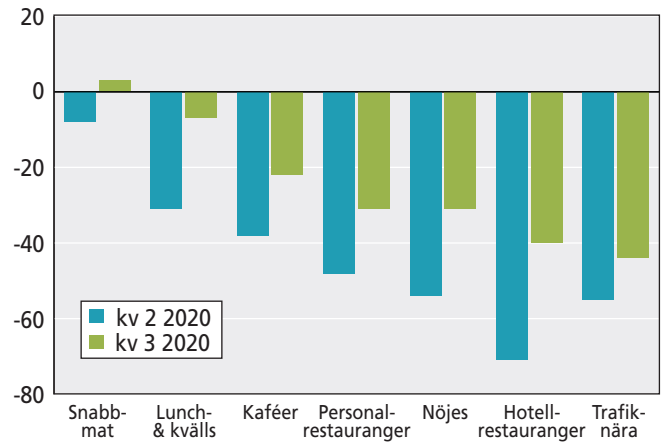
Antal gästnätter

Procentuell förändring från samma månad föregående år för gäster med svensk resp utländsk hemvist

Restaurangernas försäljning

Värdet förändring, procentuell förändring jämfört med motsvarande kvartal föregående år

Restaurangerna halvvägs tillbaka

Restaurangerna har klarat sig förhållandevis bättre än hotellen, men även här återspeglas hushållens beteendeförändringar i den mer detaljerade statistiken. De hårdast drabbade restaurangkategorierna det andra kvartalet var hotellrestauranger, de trafiknära restaurangerna, nöjesrestaurangerna samt personalmatsalar. Det vill säga alla restaurangtyper som kan kopplas till uppmaningar om ändrade beteenden i form av minskat resande, uteliv och en ökning i distansarbete.

Enligt restaurangindex minskade omsättningen kraftigt andra kvartalet med en nedgång på 38,4 procent på årsbasis i löpande priser. Tredje kvartalet skedde en viss återhämtning men nivån var fortsatt 16,7 procent lägre än samma kvartal i fjol. Om detta är en tillfällig eller bestående uppgång återstår dock att se. Uppgången skedde brett i alla restaurangkategorier men särskilt största gruppen, lunch- och kvällsrestaurangerna, sticker ut med en omsättning som kommer upp på en nivå endast 7 procent under motsvarande kvartal föregående år.

Utvecklingen bland de hårdast drabbade tjänsteproducenterna tycks alltså tydligt kopplad till hushållens beteendeförändringar och hur de agerat för att motverka smittan. Vad som framförallt skiljer flertalet av de drabbade tjänstebranschernas utveckling jämfört med varuproducenterna är att det inte sker en lika kraftiga återhämtning tredje kvartalet. Med virusets fortsatta framfart och hushållens agerande för att motverka smittan får branscher som lever på turism, uteliv och resande svårt att ta igen nedgången. Det är inte frågan om ett mer tekniskt problem likt industrins logistiksituation som relativt snabbt kunde hanteras.

När verkstadsindustrin, och även varuproducenterna totalt, nu tagit igen huvuddelen av vårens tapp blir det alltså dessa fortsatt nedpressade produktionsnivåer bland tjänstebranscherna som håller tillbaka den fortsatta återhämtningen för näringslivet som helhet.

Kontaktperson: Mattias Kain Wyatt, 010-479 43 56

Arbetsmarknaden under coronakrisen

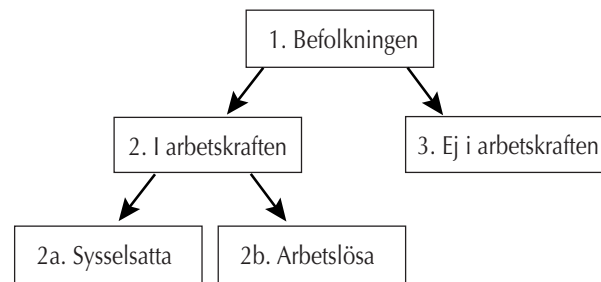
Två kast på arbetsmarknaden

Coronapandemin har medfört två kast på den svenska arbetsmarknaden. Förändrade beteenden i samhället har slagit hårt mot vissa branscher och det är i synnerhet de unga på arbetsmarknaden som har drabbats. Även under finanskrisen påverkades arbetsmarknaden relativt kraftigt, men det finns samtidigt stora skillnader mellan kriserna.

Arbetskraftsundersökningarna (AKU) beskriver utvecklingen på arbetsmarknaden för Sveriges befolkning i åldern 15–74 år. Statistiken är föremål för internationell samordning och bygger på International Labour Organization's, (ILO), konvention över arbetsmarknadsstatistiken.

Svensk arbetsmarknad uppvisar kraftiga säsongvariationer vad gäller såväl sysselsättning som arbetslöshet. För att kunna göra jämförelser mellan olika tidpunkter används därför främst säsongrensade och utjämnade data i artikeln.

Det grundläggande syftet med AKU är att dela in befolkningen i arbetskraften, som utgörs av sysselsatta och arbetslösa tillsammans, respektive ej i arbetskraften enligt nedan.

Arbetsmarknaden såväl i Sverige som i omvärlden påverkas av den pågående pandemin. I Sverige har samhället varit mer öppet än i många andra länder men samtidigt har exempelvis resmönster, hemarbete och deltagande i olika sociala aktiviteter förändrats mycket på kort tid. Vi ser också att svensk arbetsmarknad har visat på en tydlig nedgång.

Tidigare under 2000-talet, hösten 2008, var det en kraftig anspänning på världens finansmarknader. Tillgången på krediter kollapsade och världshandeln stannade av. Nedgången i den globala produktionen var så pass kraftig att paralleller drogs till depressionen på 1930-talet. Även om effekterna på arbetsmarknaden av den pågående pandemin och finanskrisen bär vissa likheter finns det en hel del skillnader ur ett arbetsmarknadsperspektiv. Syftet med denna artikel är att belysa en del av dessa skillnader.

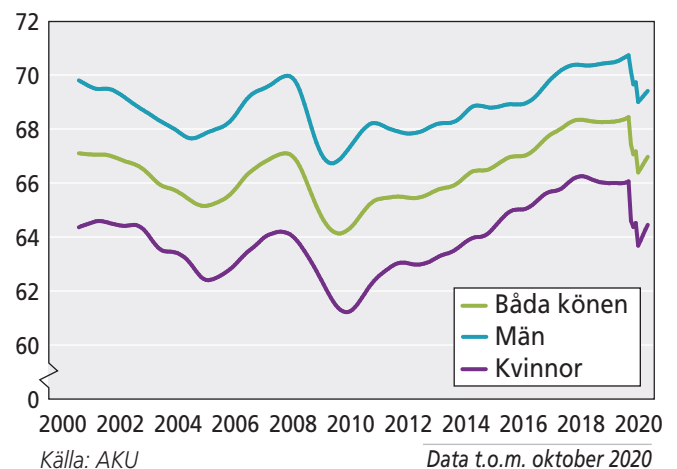
Tydlig nedgång i sysselsättningen

En central del när man tittar på påverkan på arbetsmarknaden är att se hur sysselsättningen har utvecklats.

I samband med att pandemin fick ett större genomslag i samhället från mars 2020 och framåt minskade andelen sysselsatta. Förändringstakten i nedgången, det vill säga hur snabbt sysselsättningen minskade varje månad, var efter pandemins inträde kraftigare än takten för nedgången under finanskrisen. Sedan juli månad verkar dock denna minskning ha avstannat.

Det går tydligt att se finanskrisens inträde under andra halvåret av 2008. Sysselsättningsgraden i befolkningen uppgick innan denna kris till omkring 67 procent för att två år senare ha minskat ned till en lägsta nivå på drygt 64 procent. Utvecklingen för män och kvinnor var relativt likartad, däremot skedde nedgången något senare bland kvinnor. Detta förklaras av att mansdominerade branscher uppvisade en nedgång tidigare än kvinnodominerade. Andelen sysselsatta har gradvis ökat efter finanskrisen och nådde under början av 2020 en högsta nivå på 68,5 procent.

Andelen sysselsatta av befolkningen i åldern 15–74 år Procent

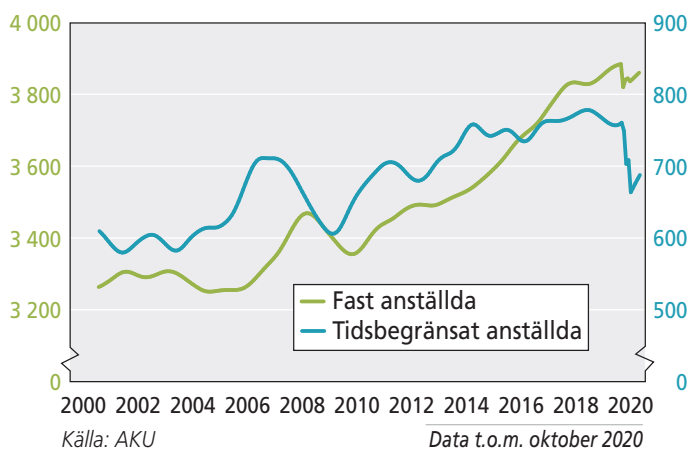
Störst nedgång för tidsbegränsade anställningar

I samband med pandemin har det hittills främst varit de tidsbegränsade anställningarna som har minskat även om en mindre nedgång också har synts bland tillsvidareanställningarna. Det är främst branscherna hotell och restaurang, transport och personliga och kulturella tjänster som uppvisat en nedgång i antalet arbetade timmar. Det är också branscher som under vissa säsonger har en hög andel tidsbegränsat anställda. I samband med finanskrisen minskade både antalet tillsvidareanställda och antalet tidsbegränsat anställda. Först minskade de tidsbegränsade anställningarna men sedan också tillsvidareanställningarna. Nedgången i tidsbegränsade anställningar har under pandemin varit

snabbare än nedgången i samband med finanskrisen och det är ännu inte klart om det också kan få effekter på antalet tillsvidareanställda då antalet varsel samtidigt har ökat.

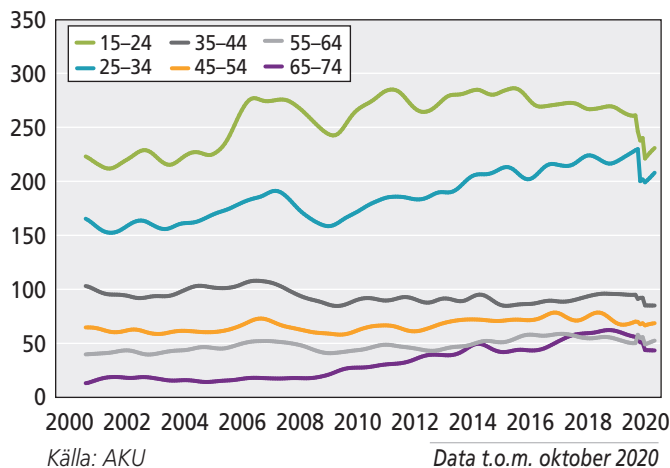
Fast och tidsbegränsat anställda i åldern 15–74 år

Fast anställda (vå) och tidsbegränsat anställda (hö), tusental

Tidsbegränsat anställda efter åldersgrupp

Tusental

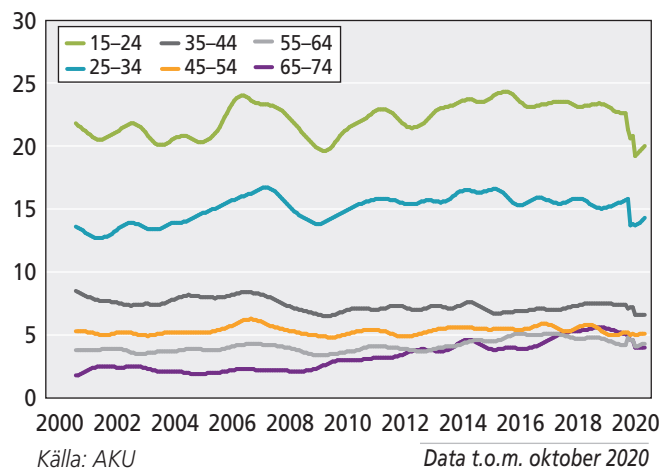

Främst unga som drabbats

Tidsbegränsade anställningar är vanligare bland ungdomar och i samband med pandemin är det också framförallt dessa som har drabbats på arbetsmarknaden. Det är främst bland personer i åldern 15–24 år men även bland 25–34-åringar som det har skett en minskning av antalet med tidsbegränsade anställningar. Jämför man med finanskrisen är nedgången kraftigare i samband med pandemins inträde. Även i samband med finanskrisen var det främst bland yngre personer som det skedde större nedgångar, men då inte lika kraftiga som nu under pandemin.

Andel tidsbegränsat anställda per åldersgrupp

Procent

För att få ett mått på hur mycket de yngre har påverkats av pandemin kan man sätta antalet tidsbegränsat anställda i relation till befolkningsstorleken i varje åldersgrupp. I diagrammet ovan visas andelen tidsbegränsat anställda som andel av respektive åldersgrupp.

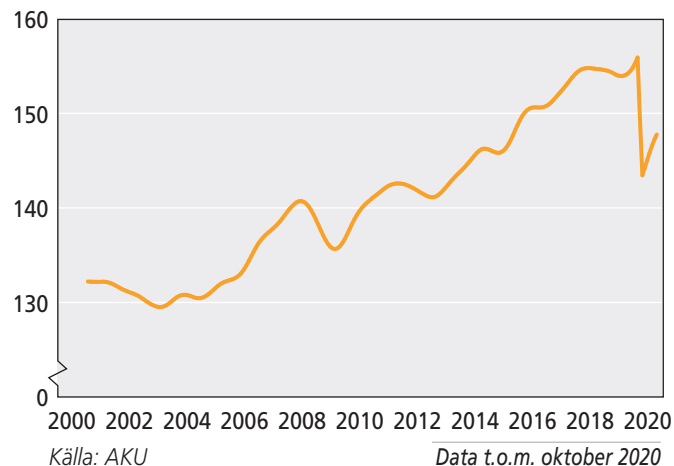
Det är vanligast med tidsbegränsade anställningar bland 15–24 åringar där mellan 20 och 25 procent har en tidsbegränsad anställning under perioden. Det är också den gruppen som har den största nedgången i relativa tal. Innan pandemin hade 22,6 procent av alla 15–24 åringar en tidsbegränsad anställning. Med pandemins inträde minskade denna andel till som lägst 19,2 procent, en minskning med 3,4 procentenheter. Under finanskrisen minskade också andelen men det var en mer långdragen process.

Kraftig nedgång i arbetade timmar

I samband med den pågående pandemin har antalet arbetade timmar påverkats likväl som under finanskrisen. Att antalet arbetade timmar minskar kan bero på såväl att antalet sysselsatta minskar som att åtgärder som permitteringar och liknande införs samt att frånvaron ökar.

Arbetade timmar i genomsnitt per vecka

Miljoner timmar

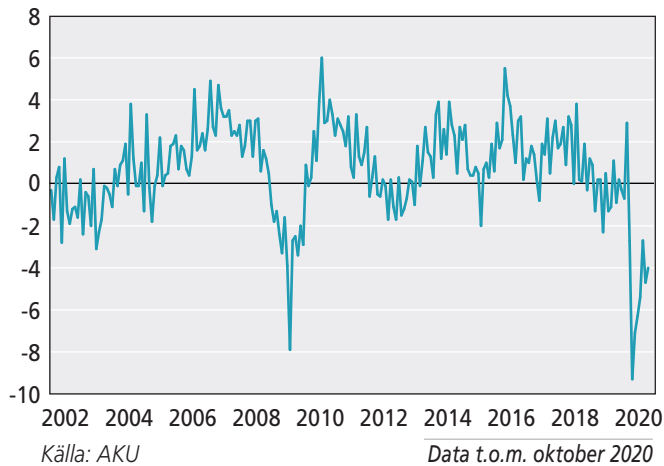

I samband med att pandemin kom till Sverige skedde en kraftig inbromsning av antalet arbetade timmar. Under finanskrisen däremot var nedgången i antalet arbetade tim-

mar mer långdragen. Även om sysselsättningen inte minskat lika kraftigt som under finanskrisen så har antalet arbetade timmar under pandemins inledande skede påverkats betydligt mer. Att antalet sysselsatta inte minskat lika kraftigt som under finanskrisen kan förklaras av att ett system för korttidspermitteringar nu finns på plats.

Arbetade timmar

Procentuell förändring från motsvarande månad föregående år, kalenderkorrigerat

Antalet arbetade timmar uppvisar stor kalendervariation. Vid en jämförelse över tid behöver man därför ta hänsyn till att månader innehåller olika antal helgdagar och liknande som har en stor påverkan på den arbetade tiden. För att kringgå detta och mer renodla effekterna av den pågående pandemin kan man se till förändringar i kalenderkorrigerad data på ett års sikt.

Viss återhämtning från juni och framåt

Under såväl finanskrisen som pandemin minskade antalet arbetade timmar vid jämförelse på ett års sikt. En tydlig och kraftig inbromsning i antalet arbetade timmar syns under båda perioderna om än något kraftigare under pandemin. Från mars 2020 börjar antalet arbetade timmar minska och under april syns den största nedgången. Antalet arbetade timmar minskade då med 9,3 procent jämfört med april 2019 för att uppgå till i genomsnitt 145,2 miljoner timmar per vecka.

Från juni 2020 syns en viss återhämtning i antalet arbetade timmar. Det rör sig fortsatt om en tydlig minskning jämfört med föregående år men skillnaden är inte fullt lika stor som tidigare.

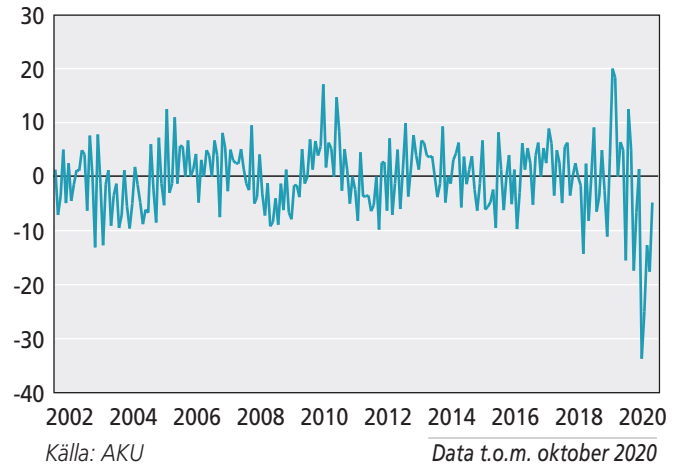
Ändrat beteende har påverkat branscher olika

Utvecklingen på arbetsmarknaden under den pågående pandemin och finanskrisen har som tidigare nämnts vissa likheter, med både en nedgång i antalet sysselsatta och i antalet arbetade timmar. Nedgången i antalet sysselsatta under pandemin har främst berört unga tidsbegränsat anställda. När det gäller de arbetade timmarna finns både likheter och skillnader mellan de två kriserna, sett till vilka branscher som påverkas och hur.

Då pandemin har medfört ändrade beteenden i samhället har vissa branscher påverkats mer av nedgången i antalet arbetade timmar. Reserestriktioner och uppmaningar till social distansering har inneburit att de arbetade timmarna främst har minskat för de branscher som är kopplade till detta.

Arbetade timmar för transportbranschen

Procentuell förändring från motsvarande månad föregående år, kalenderkorrigerat

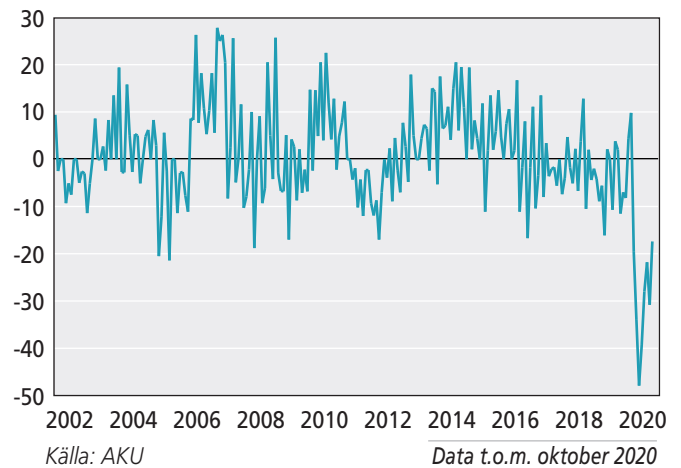
Transporter och restauranger hårt drabbade

För transportbranschen, som bland annat omfattar passagerartransport, syns från pandemins inträde i mars en kraftig och ihållande nedgång i antalet arbetade timmar på ett års sikt. Minskningen sker både kraftigt och snabbt. Vi vet också att resmönstren ändrades under våren, bland annat till följd av rekommendationen att i möjligaste mån arbeta från hemmet och begränsningar i övrigt resande. Det har med all säkerhet bidragit till nedgången.

Under finanskrisen var påverkan på arbetade timmar i transportbranschen väldigt liten, då det var en helt annan typ av kris.

Arbetade timmar för hotell- och restaurangbranschen

Procentuell förändring från motsvarande månad föregående år, kalenderkorrigerat

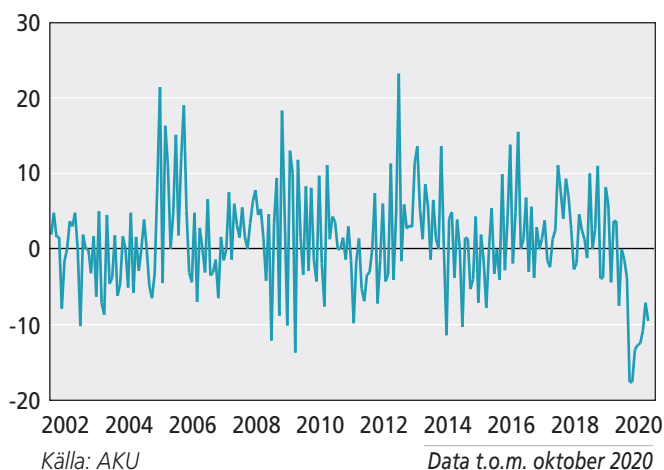
I samband med pandemin har hotell- och restaurangbranschen uppvisat en mycket kraftig nedgång i antalet arbetade timmar. Denna nedgång saknar paritet under den tidsperiod

som redovisas. En viss återhämtning har skett men det är fortsatt på en klart lägre nivå än tidigare. Liksom för transportbranschen har det minskade resandet, såväl inom som utom landet och rekommendationer om social distansering, bidragit till nedgången.

I likhet med transportbranschen var nedgången i antalet arbetade timmar i samband med finanskrisen för hotell och restaurangbranschen endast mindre och inte så långvarig.

Arbetade timmar för personliga och kulturella tjänster

Procentuell förändring från motsvarande månad föregående år, kalenderkorrigerat

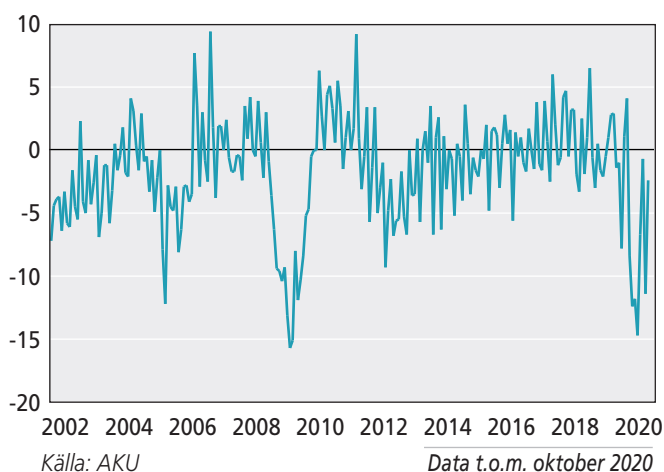

Branschen personliga och kulturella tjänster, som innefattar allt från teaterbesök, hårklippning som hushållsnära tjänster, uppvisar ett liknande mönster som hotell- och restaurangbranschen. I samband med pandemin uppvisas en snabb och kraftig nedgång i antalet arbetade timmar vid jämförelse på ett års sikt. Även här kan ett förändrat beteende i samhället förklara nedgången.

Under finanskrisen var det en tillfällig och kortvarig nedgång i antalet arbetade timmar.

Arbetade timmar för tillverkning, utvinning, energi och miljö

Procentuell förändring från föregående år, kalenderkorrigerat

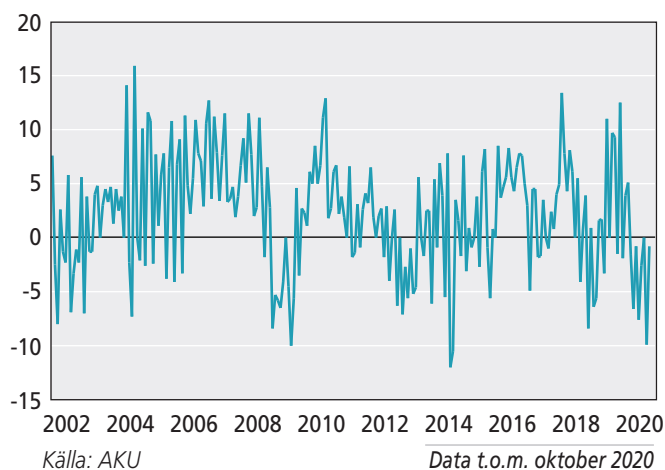
Annor branschpåverkan under finanskrisen

Under inledningen av pandemin syntes en tydlig nedgång inom industrin. Men den ser inte ut att vara så ihållande och en viss återhämtning har kunnat skönjas efter fallet i våras.

Under finanskrisen var mönstret ett annat, industrin påverkades kraftigt av en inbromsad efterfrågan med en påföljande minskning i antalet arbetade timmar. Under mer än ett års tid minskade antalet arbetade timmar vid jämförelse på ett års sikt.

Arbetade timmar för byggbranschen

Procentuell förändring från föregående år, kalenderkorrigerat

I likhet med industrin har antalet arbetade timmar minskat inom byggbranschen. Nedgången var som störst i september då antalet arbetade timmar hade minskat med närmare 10 procent jämfört med motsvarande månad ett år tillbaka.

Liksom för tillverkningsindustrin påverkades byggbranschen kraftigt i samband med finanskrisen och minskningen i antalet arbetade timmar var långvarig. Tillverkningsindustrins nedgång under finanskrisen bidrog kraftigt till nedgången i antalet arbetade timmar då det är en bransch med många sysselsatta. Byggbranschen, som också är relativt stor, bidrog också till nedgången.

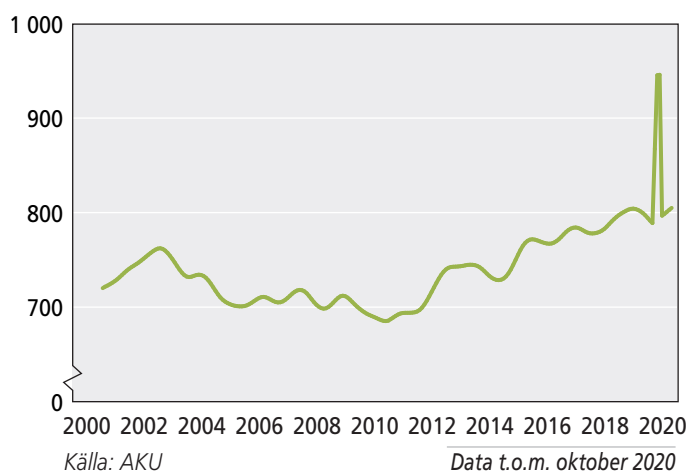
Som visats tidigare finns det branscher som under pandemin har uppvisat stora nedgångar i antalet arbetade timmar och som var relativt opåverkade under finanskrisen. Även om både byggindustrin och tillverkningsindustrin påverkats är det under pandemin andra branscher som i högre grad har bidragit till nedgången i antalet arbetade timmar.

Även om finanskrisen och pandemin, på ytan sett, har haft snarlika konsekvenser på svensk arbetsmarknad så har de slagit olika. Det är andra branscher som har drabbats av en nedgång och många gånger kraftigare än under finanskrisen.

Stor sjukfrånvaro under pandemin

Att antalet arbetade timmar minskat som en följd av pandemin beror dels på att antalet sysselsatta minskat men även på frånvaro från arbetet bland dem som är sysselsatta. Ett vanligt säsongsmönster är att frånvaron ökar på sommaren på grund av semester medan den på vintern stiger till följd av sjukdom. Under pandemin har frånvaron ökat kraftigt, något som inte noterades under finanskrisen. Under mars, april och maj ökade antalet frånvarande på grund av sjukdom jämfört med föregående år. I mars var antalet frånvarande hela veckan på grund av sjukdom nästan 100 000 fler än under mars 2019. Från april ökade även antal frånvarande på grund av permittering och arbetsbrist jämfört med motsvarande månader ett år tillbaka.

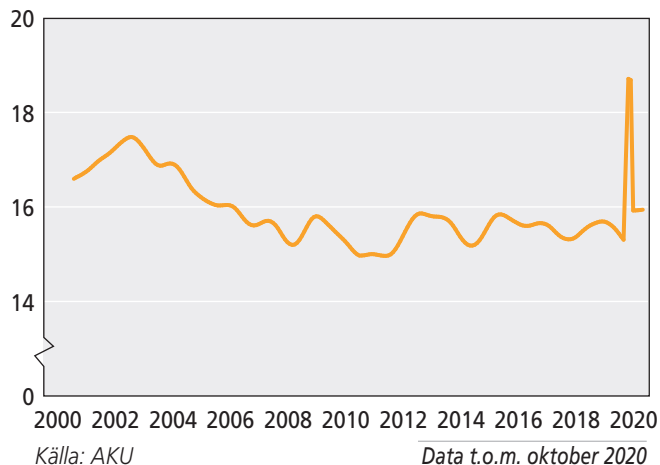
Antal sjukfrånvarande hela veckan av de sysselsatta
Tusental

En orsak till att det under finanskrisen inte sågs någon ökad frånvaro kan delvis förklaras av att sysselsättningen sjönk och det var därmed färre personer som kunde vara frånvarande.

Andel sjukfrånvarande hela veckan av de sysselsatta

Procent

Ett sätt att öka jämförbarheten mellan finanskrisen och den pågående pandemin är att se till andelen frånvarande bland de sysselsatta. I diagrammet ovan syns ingen ökad frånvaro från arbetet under finanskrisen. I samband med pandemins inträde syns däremot en kraftig uppgång i andelen frånvarande av alla sysselsatta. En förklaring till detta är att de två kriserna har uppstått av helt olika orsaker. Den nuvarande pandemin har orsakat en hälsokris och som en följd av detta har bland annat sjukfrånvaron ökat under våren. Även här kan ett förändrat beteende förklara ökningen. Det kom rekommendationer om att vara hemma vid minsta symptom vilket har ökat sjukfrånvaron. Andelen frånvarande från arbetet ökade till att vara som högst under april månad då 18,7 procent av de sysselsatta varit frånvarande hela veckan. Nivån har sedan sjunkit och ligger nu närmare tidigare nivåer.

Kontaktpersoner: Eric Hellsing, 010-479 43 16 och
Krister Näsén, 010-479 49 08

Tidigare fördjupningsartiklar

Titel	Nummer	Sid
Konsumentkorgen speglar konsumtionen över tid.....	2020:3	10
Stora datamängder är den nya priskatalogen.....	2020:3	13
Inflationsstatistiken behöver bli mer jämförbar mellan länder	2020:3	16
Kvalitetsvärderingar i prisindex.....	2020:3	20
Köpkraftsparitet kan liknas vid en real växelkurs.....	2020:3	23
BNP i fasta priser – hur går det till?	2020:3	26
Stor effekt på hushållens kontosparande	2020:2	10
Kraftiga nedgångar i näringslivet.....	2020:2	12
Vad kan pandemin 1957–1958 säga oss idag?	2020:2	15
Svårt att räkna KPI i coronatider.....	2020:2	19
Statens krismiljarder i statistiken	2020:2	23
Ny statistik visar stor påverkan på svensk ekonomi	2020:2	26
Ny statistik från nationalräkenskaperna: BNP-indikatorn.....	2020:1	10
Ändrade publiceringstidpunkter för BNP	2020:1	14
Stora skillnader i sparande mellan hushåll	2020:1	15
Nytt system jämnar ut kommunernas ekonomi	2020:1	18
Användningen av BNI i EU:s budget.....	2019:4	10
Ekonomisk tillväxt och resursförbrukning.....	2019:4	14
Hushållens icke-vinstdrivande organisationer i nationalräkenskaperna ...	2019:4	20
Högre BNP efter översyn av tidsserien	2019:3	10
Vad mäter BNP?	2019:3	12
Utlandsproduktionens påverkan på BNP	2019:3	15
BNP-nivån höjs preliminärt med 1 procent helåret 2015	2019:2	10
Varför görs en allmän översyn av nationalräkenskaperna?.....	2019:2	13
Företagens ekonomi beskriver utvecklingen för näringslivet.....	2019:2	15
Enhetlig källa för produktionsberäkningarna.....	2019:2	18
Högre tillväxt i tjänstespecialiserade län	2019:1	10
Högst disponibla inkomster i Danderyd, lägst i Lessebo.....	2019:1	13
Stora regionala skillnader i klimatpåverkan.....	2019:1	17
2018 – Ett händelserikt producentprisår	2019:1	20
Högst aktieförmögenhet i storstäder.....	2018:4	11
Fortsatta problem med ohållbara offentliga finanser i EU	2018:4	15
Ny tabell ska ge bättre överblick över pensionsskulden	2018:4	18
Privata företag allt vanligare inom vård, skola och omsorg.....	2018:3	9
Förändrad statistisk redovisning av public service.....	2018:3	12
Volymberäkningar för offentlig produktion	2018:3	14

ANSVARIG UTGIVARE

Elisabeth Hopkins

FRÅGOR OM INNEHÅLLET I DENNA PUBLIKATION

Maria Schoultz, redaktör	010-479 40 74
Jenny Lunneborg, redaktör	010-479 44 42
Eric Hellsing	010-479 43 16
Mattias Kain Wyatt	010-479 43 56
Krister Näsén	010-479 49 08
Andreas Poldahl	010-479 63 61

GRAFISK FORM

Monica Andersson	010-479 43 62
------------------	---------------

Förfrågningar kan även göras via e-post: fornamn.efternamn@scb.se.